

**Äitien asenteet varhaiskasvatuksen uudistuksia kohtaan.
Tarkastelussa viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatus
ja esiopetuksen alkaminen viisivuotiaana**

Heidi Malinen

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2021
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Malinen, Heidi. 2021. Äitien asenteet varhaiskasvatuksen uudistuksia kohtaan. Tarkastelussa viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatus ja esiopetuksen alkaminen viisivuotiaana. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 53 sivua.

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin äitien asenteita viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten eri tekijät ovat yhteydessä äitien asenteisiin varhaiskasvatuksen ajankohtaisten uudistusten kohdalla. Tutkimuksessa tarkasteltiin äitiin ja perheeseen liittyvien sosioekonomisten, lapsen hoidollisten ja äidin mielipiteellisten tekijöiden yhteyttä äitien asenteisiin. Tutkimuksessa oli lisäksi tavoitteena selvittää, onko äitien viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana asenteiden välillä yhteyttä toisiinsa.

Tutkimusaineisto koostui 1289 äidin vastauksista. Aineisto oli osa CHILD-CARE-hankkeen vuoden 2019 varhaiskasvatuskyselyä, joka oli suunnattu noin nelivuotiaiden lasten vanhemmille. Tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena, jossa asenteisiin liittyviä tekijöitä tarkasteltiin hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä ja asenteiden välistä yhteyttä korrelaatiokertoimella.

Tutkimus osoitti, että äitien henkilökohtaiset sosioekonomiset taustatekijät eivät juurikaan olleet yhteydessä äitien asenteisiin varhaiskasvatuksen uudistusten kohdalla. Sen sijaan tutkimuksessa ilmeni, että maksuttoman varhaiskasvatuksen kohdalla yhteydessä olivat erityisesti perheen talouteen liittyvät tekijät. Tutkimuksessa havaittiin lisäksi, että molempien varhaiskasvatusuudistusten kohdalla yhteydessä olivat asuinkunta, jossa oli osallistuttu viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun, sekä äitien varhaiskasvatukseen liittäminen mielipide lapsen oppimisen ja kehityksen tukemisesta. Tutkimuksessa myös selvisi, että äitien asenteiden välillä oli heikko samansuuntainen yhteys.

Avainsanat: äitien asenteet, varhaiskasvatuksen uudistukset, viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatus, kaksivuotinen esiopetus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	4
1.1	Suomalainen varhaiskasvatus ja esiopetus ja niihin osallistuminen.....	6
1.2	Varhaiskasvatuksen kehittäminen ja uudistaminen.....	12
1.3	Asenteiden muodostuminen ja tutkiminen	14
1.4	Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	18
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
2.1	Tutkimuskonteksti, tutkittavat ja aineiston keruu.....	19
2.2	Mittarit ja muuttujat	20
2.3	Aineiston analyysi	23
2.4	Eettiset ratkaisut.....	26
3	TULOKSET	27
3.1	Äitien asenteet viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen..	29
3.2	Äitien asenteet esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana.....	32
3.3	Äitien viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana asenteiden yhteys toisiinsa.....	35
4	POHDINTA	36
4.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	36
4.2	Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset.....	41
4.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet	44
	LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

2000-luvulla on ollut vahvasti esillä perheisiin ja lapsiin liittyvän politiikan kehittäminen (Haataja, Airio, Saarikallio-Torp & Valaste 2016, 9). Tällä hetkellä, 2020-luvun molemmin puolin, valmistelussa on ollut viisivuotiaiden varhaiskasvatuspalveluiden uudistaminen. Ratkaisuina on pohdittu viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuutta ja esiopetuksen muuttamista kaksivuotiseksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

Varhaiskasvatuksen suunniteltuun uudistukseen perustuen viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu käynnistettiin pääministeri Juha Sipilän hallituskaudella vuosiksi 2018–2020 (Siippainen ym. 2019, 14). Kokeilua jatkettiin pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa (2019, 168), jonka toimeenpanoa on tuettu Oikeus oppia -kehittämishjelmalla. Kehittämishjelmassa viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun laajennuksen lisäksi pilotoidaan kaksivuotinen esiopetus (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b).

Maksuttoman varhaiskasvatuksen ja kaksivuotisen esiopetuksen kokeilut järjestetään vaiheittain. Viisivuotiaiden maksutonta varhaiskasvatusta kokeillaan kokeiluun osallistuneissa kunnissa 20 viikkotunnin maksuttomana varhaiskasvatuksena. Maksuttomuuden kokeiluvaiheita on kaikkiaan kolme, joista ensimmäinen vaihe toteutettiin vuosina 2018–2019, toinen vuosina 2019–2020 ja viimeinen vuosina 2020–2021. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a.) Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu ajoittuu vuosille 2021–2024 (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020, 1 §). Oikeus oppia -kehittämishjelman mukaan varhaiseen oppimiseen investoimisella ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen osallistumisella voidaan tasoittaa perhetaustoista johtuvia lasten oppimisen eroja (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b).

Varhaiskasvatuspalveluita järjestäessä tutkijoita ja päättäjiä on kiinnostanut se, millaisia näkemyksiä ja mielipiteitä vanhemmilla on varhaiskasvatuspalveluista (Alasuutari, Karila, Alila & Eskelinen 2014). Esimerkiksi Alila ja Eskelinen

(2014, 17) ovat tuoneet esille Vaikuta varhaiskasvatukseen -raportissa, että vanhempien mielestä varhaiskasvatus on merkittävä palvelu lapsen kasvun ja oppimisen tukemisessa ja siihen osallistuminen koetaan tärkeänä. Vanhemmista varhaiskasvatus lisäksi mahdollistaa lapselle kaverisuhteiden syntyminen ja vanhempien työhön osallistumisen (Alila & Eskelinen 2014, 17). Myös Närvi, Lammi-Taskula, Hietamäki, Malander ja Repo (2018, 18) ovat tarkastelussaan havainneet, että vanhemmat ovat varhaiskasvatukseen pääosin tyytyväisiä. Tyytyväisiä vanhemmat olivat erityisesti lapsen kehityksen tukemiseen, varhaiskasvatuksen kasvatuseriaatteisiin ja turvallisuuteen sekä henkilökunnan ammattitaitoon ja ohjattuun toimintaan. Puolestaan eniten tyytymättömyyttä vanhempien keskuudessa havaittiin aiheuttavan varhaiskasvatuksen asiakasmaksut (Närvi ym. 2018, 18–19; ks. myös Hietamäki ym. 2017, 51–52).

Perheisiin kohdistuvia poliittisia uudistuksia suunniteltaessa ja lakeja valmisteltaessa vanhempien näkemyksille on annettu yhä enemmän painoarvoa. Lainsäädäntöprosesseissa lapsiperheillä on mahdollisuuksia vaikuttaa heitä koskevissa asioissa. (Alasuutari ym. 2014, 9.) Vanhempien ja lasten mielipiteitä on kuultu lainvalmistelujen eri vaiheissa ja varhaiskasvatuksen kehittämistä varten (Alila & Eskelinen 2014, 11). Vanhempien mielipiteistä ja asenteista on oltu kiinnostuneita, ja niitä on tarkasteltu eri tutkimuksissa ja raporteissa kulloisiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin liittyen (esim. Kontula 2018; Paananen, Räikkönen & Karila 2018; Salmi & Närvi 2014).

Tämä tutkimus toteutetaan ajankohtana, jolloin viisivuotiaiden lasten maksuton varhaiskasvatus ja esiopetuksen alkaminen viisivuotiaana ovat yhteiskunnallisesti ajankohtaisia poliittisia aiheita. Nämä varhaiskasvatuksen uudistukset koskettavat lapsia ja heidän vanhempiaan. Ilmiön ajankohtaisuuden sekä lapsen hoitoratkaisuihin ja oppimisen polkuun liittyvän aiheen vuoksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan äitien asenteita viisivuotiaiden ajankohtaisiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin liittyen. Tutkielmassa selvitetään äitien sosioekonomisten tekijöiden ja lapsen hoitoon ja perheeseen liittyvien tekijöiden sekä äidin varhaiskasvatukseen liittämien mielipiteiden yhteyttä äitien asenteisiin viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana.

Aiheen tutkiminen tuo lisätietoa siitä, miten eri tekijät ovat yhteydessä äitien asenteisiin ajankohtaisten varhaiskasvatuksen uudistusten kohdalla. Lisäksi tietoa saadaan siitä, onko äitien viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana asenteiden välillä yhteyttä toisiinsa. Kyseinen tarkastelu antaa viitteitä siitä, suhtautuvatko äidit molempiin uudistuksiin samalla tavalla.

1.1 Suomalainen varhaiskasvatus ja esiopetus ja niihin osallistuminen

Varhaiskasvatuspalveluiden muotoutuminen. Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018), joka muodostaa lapsiperheiden käyttämistä palveluista ja tukijärjestelmistä merkittävän toimintakokonaisuuden (Karila 2016, 10). Suomessa varhaiskasvatuksen instituutionaliset palvelujärjestelmät perustuvat päiväkotitoimintaan sekä ryhmäperhepäivähoitoon ja perhepäivähoitoon. Palveluita tarjotaan sekä yksityisten palveluntuottajien että julkisesti kuntien toimesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b.)

Varhaiskasvatuspalvelut ovat muotoutuneet nykyisen kaltaiseksi yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten myötä. Varhaiskasvatuksen koulutukselliset näkökulmat nousivat huomion kohteeksi 1990-luvun lopulla, kun elinikäisen oppimisen nähtiin käsittävän myös varhaislapsuuden (Paananen 2017, 48–50). Tätä ennen päivähoitoa oli pidetty lähinnä perheiden sosiaalipalveluna (Hytönen 2017, 102). Työmarkkinapoliittisten tavoitteiden myötä varhaiskasvatuksen koulutuksellinen suunta korostui, jolloin alettiin vahvistamaan kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen nykyistä kasvun, kehityksen ja oppimisen mallia osaksi koulutusjatkumoa (Paananen 2017, 48–50).

Sosiaalipalveluiksi mielletystä päivähoidosta tuli osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja -politiikkaa vuonna 2013, kun valtionhallinnon ohjauksen tasolla varhaiskasvatus siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön (Alila 2021, 34–35; Alila ym. 2014, 11). Tämä muutos toi esille myös tarpeen tarkastella uudelleen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja viitekehystä sekä lainsäädäntöä. Lain osalta 2000-luvulla alkanut muutos kohti kasvatus- ja

koulutusjärjestelmää sai vahvistusta vuonna 2015, kun päivähoitolaki muutettiin varhaiskasvatuslaiksi. (Alila 2021, 35.) Lakia hiottiin vielä kyseisen muutoksen jälkeen, ja nykyisenkaltaiseksi laki saatiin vuonna 2018 (Alila 2021, 36). Päivähoitolain lakimuutoksen myötä varhaiskasvatuksen pedagoginen painotus alkoi korostumaan ja päivähoidosta alettiin käyttämään nimitystä varhaiskasvatus (Haataja 2016, 51; Kontula 2018, 79).

Suomessa varhaiskasvatuslaki (540/2018, 2 §) määrittelee, että varhaiskasvatuksessa lapsen kasvatusta, opetusta ja hoitoa toteutetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti pedagogista toimintaa painottaen. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että lapsen lähtökohdista suunniteltu pedagoginen toiminta tukee lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittymistä (Taylor & Boyer 2020; Pyle & DeLuca 2017; Vogt, Hauser, Stebler, Rechsteiner, & Urech 2018) sekä itesäätelytaitojen ja akateemisten taitojen oppimista (Blair & Razza 2007; Matthews, Ponitz & Morrison 2009). Varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisen on nähty tukevan lapsen inhimillisen pääoman kehittymistä, jonka myötä huomion kohteeksi on noussut varhaiskasvatukseen osallistuminen. Varhaiskasvatukseen osallistumisen on nähty mahdollistavan lasten oppimiseen liittyvien riskitekijöiden kartoittamisen ja eri perhetaustoista syntyvien oppimisen erojen tasoittamisen. (Paananen, Kumpulainen & Lipponen 2015.)

Varhaiskasvatukseen osallistuminen. Lapsen varhaiskasvatukseen osallistumisen valinnan tekevät perheet (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b). Kontulan (2018) mukaan lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiseen nähdään osaltaan liittyvän vanhemman näkemykseen siitä, minkä ikäisenä lapsi olisi valmis siirtymään kotihoidosta varhaiskasvatukseen. Viime vuosina vanhempien näkemyksissä lapsen sopivasta iästä aloittaa varhaiskasvatus on havaittu muutosta. Esimerkiksi vuoden 2018 perhebarometri toi esille, että vanhemmat ovat olleet valmiita laittamaan lapsen yhä nuorempaan kodin ulkopuoliseen hoitoon. (Kontula 2018, 81–82.)

Varhaiskasvatuksen osallistumisasteita tarkastellessa havaitaan, että vuonna 2018 varhaiskasvatukseen osallistui noin 74 % väestön 1–6-vuotiaista lapsista. Puolestaan viisivuotiaista lapsista varhaiskasvatukseen osallistui lähes 89 % vastaavasta ikäluokasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Kansainvälisiä vertailuja osallistumisasteesta tehdessä Suomessa 3–5-vuotiaista lapsista varhaiskasvatukseen osallistuu noin 79 %, mikä on alhaista verrattuna OECD:n keskiarvoon 87 % ja muiden Pohjoismaiden 94–98 % osallistumisasteeseen (OECD 2019, 3). Varhaiskasvatukseen osallistumista tarkastellaankin maiden välillä, ja osallistumisasteille luodaan kansainvälisesti tavoitteita. Esimerkiksi Euroopan unioni on Education and Training 2020 -ohjelmassaan asettanut EU-maille varhaiskasvatuksen osallistumisasteen tavoitteeksi vähintään 95 % yli 4-vuotiaiden lasten kohdalla. (European Commission 2020.)

Varhaiskasvatukseen osallistumisen merkitystä lapselle on tarkasteltu useissa tutkimuksissa. Niin kansainvälisessä (Esping-Andersen ym. 2012) kuin kansallisessa (Karhula, Erola & Kilpi-Jakonen 2017, 277) tutkimuksessa on ilmennyt, että yhtäältä varhainen osallistuminen varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen korkea laatu määrittelevät myönteisiä hyötyjä lapselle. Toisaalta kansallisissa tutkimuksissa on havaittu, että varhaiskasvatukseen osallistuminen ei tuo merkittävää hyötyä lapsen koulussa menestymiseen koulua aloittaessa (Ukkola, Metsämuuronen & Paananen 2020) tai peruskoulua päättäessä (Saarinen 2020). Kosonen ja Huttunen (2018, 33) ovat kuitenkin havainneet, että vaikka varhainen varhaiskasvatukseen osallistuminen ei ole yhteydessä lapsen myöhempään koulumenestymiseen, varhainen osallistuminen voi tukea lasta lyhyellä aikavälillä.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että julkiseen varhaiskasvatukseen osallistumisen hyödyt koulumenestymiseen ja aikuisiän ansioihin voivat olla erilaisia eri perhetaustaisille lapsille. Vähävaraisten ja maahanmuuttajaperheiden lapset voivat hyötyä varhaiskasvatuksesta enemmän (Esping-Andersen ym. 2012; Havnes & Mogstad 2015; Ruhm & Waldfogel 2011), kun taas sosioekonomisesti korkeammassa asemassa olevissa hyvätuloisissa ja korkeasti koulute-

tuissa perheissä varhaiskasvatukseen osallistuminen ei välttämättä tuo merkittävää hyötyä lapselle tai vaikutukset voivat olla jopa kielteisiä (Havnes & Mogstad 2015).

Vanhemmat perustelevat lapsen varhaiskasvatukseen osallistumista ja tekemiään hoitovalintoja eri tavoin. Kansainvälisessä Duncanin, Edwardin, Reynoldsin ja Alldredin (2004, 263) tutkimuksessa havaittiin, että lapsille valituissa hoitomuodoissa yhdistyivät niin lasten kuin äitien omien tarpeiden huomioiminen kuitenkin niin, että lasten tarpeiden ensisijaisuuteen pyrittiin. Vanhempien lapsen hoitoon liittyviä valintoja voivatkin Himmelweitin (2002, 247) mukaan ohjata vanhempien näkemykset lapsen hoidon emotionaalisista ja taloudellisista hinta- ja hyötysuhteista. Vastaavanlaisia havaintoja on tehty myös kansallisissa Haatajan ym. (2016, 17) ja Närvin ym. (2018, 19) tarkasteluissa, joissa tuli esille, että lapsen kotihoitoa on perusteltu niin lapsen hyvinvoinnin näkökulmista kuin vanhemman työtilanteen ja kotihoidon mahdollisuuden lähtökohdista (ks. myös Terävä, Kuukka & Alasuutari 2018). Kansainvälisessä tarkastelussa on lisäksi havaittu, että äidit olisivat valmiita käyttämään varhaiskasvatuspalveluja entistä laajemmin, jos niitä tuettaisiin verovaroin enemmän (Duncan ym. 2004, 263).

Varhaiskasvatuspalveluiden asiakasmaksut ja kotihoidon tukeminen.

Varhaiskasvatuspalvelut ovat julkisesti tuettuja, sillä varhaiskasvatuksen asiakasmaksut kattavat vain osan varhaiskasvatuksen kustannuksista (Valaste 2016, 140). Perheiden varhaiskasvatusmaksujen suuruuteen vaikuttavat perheen tulot ja koko sekä varhaiskasvatukseen osallistuvien perheen alle kouluikäisten lasten lukumäärä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b). Koska varhaiskasvatuksen asiakasmaksut ovat tulosidonnaisia, pienituloisimmat vapautuvat maksuista ja suurituloisimmat maksavat eniten maksuja. Näin ollen varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen hinnan alentamiseen liittyvät muutokset eivät välttämättä vaikuta kaikista pienituloisimpiin, mutta pienemmät varhaiskasvatusmaksut voivat kannustaa esimerkiksi työttömiä vanhempia osallistumaan työelämään. (Tervola 2019, 4.) Päättäjiä taholta varhaiskasvatukseen osallistumisen kynnyksestä on haluttu madaltaa varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen osalta. Varhaiskasvatuksen

asiakasmaksut alenevat elokuusta 2021 alkaen (Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1502/2020, 5 §).

Varhaiskasvatuspalveluiden asiakasmaksujen tukemisen lisäksi yhteiskunta tukee lasten hoitoa kotona. Vanhempien on mahdollista saada alle kolmevuotiaan lapsen ja hänen alle kouluikäisten sisarten kotihoitoon hoitorahaa ja hoitolisää. Lisäksi joissain kunnissa on mahdollista saada erillistä kotihoidontuen kuntalisää. (Kela 2020.) Kotihoidossa olevilla 2–5-vuotiailla lapsilla on kotihoidosta huolimatta mahdollisuus osallistua kunnalliseen avoimeen kerhotoimintaan (Ahlgren-Leinvuo & Ranto 2017, 51).

Kaikkien alle kouluikäisten lasten hoitaminen kotona on tavallista, jos vanhempi hoitaa perheen alle kolmivuotiaista lasta kotona. Vanhemman lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen lisäisi perheen kuluja varhaiskasvatusmaksuilla ja samalla vähentäisi tuloja, kun lapsesta ei saisi enää kotihoidontuen hoitorahaa. (Juutilainen, Saarikallio-Torp & Haataja 2016, 26.) Kotihoidon tukeminen voi heijastua niin vanhemman töihin lähtemiseen lapsen syntymän jälkeen kuin lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiseen. Tämä on havaittu esimerkiksi Kososen ja Huttusen (2018, 18) tutkimuksessa, jossa ilmeni, että kotihoidon tuen ja kuntalisän saaminen vähensi äitien työhön osallistumista ja lasten varhaiskasvatukseen osallistumista. Tällöin vanhemman kotona olon ja lapsen kotihoidon myötä lapsen ensimmäinen kodin ulkopuolinen kasvatus- ja koulutusinstituutti voi olla esiopetus.

Esiopetus. Esiopetus on oppimisen polulla varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välissä oleva jatkumon osa (Opetushallitus 2020). Esiopetuksen järjestämismahdollisuus on kirjattu perusopetuslakiin 1980-luvun puolivälissä (Holappa, Costiander, Haanpää, Kola-Torvinen & Packalen 2019, 6). Esiopetuksen osallistumisaste lähti varsinaisesti nousuun vasta sen jälkeen (Holappa ym. 2019, 6), kun maksuttoman esiopetuksen järjestämisvelvollisuus tuli kunnille vuoden 2000 elokuun alussa (Haataja 2016, 51; Hujala ym. 2012, 23). Uudistuksen myötä vuonna 2004 esiopetukseen osallistumisaste oli jo 96 %, ja nykyisin Suomessa esiopetukseen osallistuvat lähes kaikki (noin 99 %) ikäluokan lapset (Holappa ym. 2019, 6–7).

Vuonna 2015 esiopetuksen asemaa lapsen oppimisen polulla vahvistettiin, kun esiopetus muuttui lapsen oikeudesta vanhempia velvoittavaksi (Perusopetuslaki 1040/2014, 26 a §). Muutoksen myötä lapsen on osallistuttava ennen oppivelvollisuuden alkua vuoden kestävään maksuttomaan esiopetukseen tai esiopetuksen tavoitteita vastaavaan toimintaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a; Perusopetuslaki 1040/2014, 26 a §). Valtioneuvoston asetuksen (422/2012, 5 §) mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä yhteistyössä vanhempien kanssa. Esiopetuksessa myönteisten oppimiskokemusten ja leikin avulla pyritään vahvistamaan lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa (Valtioneuvoston asetus 422/2012, 5 §). Esiopetuksen tavoitteet harjaannuttavat koulussa tarvittavia taitoja ja ohjaavat lasta joustavasti kohti koulun alkua (Ojala 2015, 5).

Esiopetuksen merkityksestä lapsen koulussa menestymiseen on tarkasteltu eri lähtökohdista. Hiilamo, Merikukka ja Haataja (2018) ovat havainneet kansallisessa tutkimuksessaan, että esiopetukseen osallistumisella oli myönteinen yhteys lapsen koulussa menestymiseen peruskoulua päättäessä. Sen sijaan Datta Gupta ja Simonsen (2010) ovat saaneet kansainvälisiä tutkimustuloksia sen puolesta, että esiopetuksella ei ollut merkittävää yhteyttä lapsen myöhempään koulumenestymiseen. Puolestaan Ukkola ym. (2020, 149–150) ovat tehneet kansallisessa tutkimuksessaan havaintoja siitä, että esiopetus ei tuonut itsessään merkittävää hyötyä lapsen koulumenestymiseen koulua aloittaessa. Sen sijaan esiopetusvuonna esiopetuksen jälkeiseen varhaiskasvatukseen osallistuminen kotihoidon sijaan, korotti lapsen koulun alun äidinkielen ja matematiikan lähtötasoa (Ukkola ym. 2020, 149–150). Eri tutkimukset tuovat näin ollen esille, että esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta lapsen koulussa menestymiselle on oltu kiinnostuneita. Lasten oppimiseen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät tekijät ovat olleet huomion kohteena myös silloin, kun varhaiskasvatusta ja esiopetusta on oltu kehittämässä ja uudistamassa (ks. esim. Holappa ym. 2019; Karila, Kosonen & Järvenkallas 2017).

1.2 Varhaiskasvatuksen kehittäminen ja uudistaminen

Kansallisen varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen tavoitteena on ollut edistää varhaiskasvatuksen laatua ja linjata pitkän aikavälin kehittämisen ja tutkimuksen suuntaviivoja. Varhaiskasvatuksen kehittämisessä huomion kohteena on ollut esimerkiksi varhaiskasvatuksen pedagogiikka, laatu, ohjaus- ja palvelujärjestelmät sekä tutkimus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b.) Valtion hallinnon tasolta varhaiskasvatuksen pitkäaikaista strategisesta kehittämistä on pyritty edistämään opetus- ja kulttuuriministeriön perustamalla varhaiskasvatuksen neuvottelukunnalla. Toimikausittain toimivan neuvottelukunnan tehtävänä on ollut huomioida niin kansalliset kuin kansainväliset varhaiskasvatuksen suuntaukset ja esittää niiden pohjalta varhaiskasvatuksen kehittämissuuntia. (Valtioneuvosto 2016.) Neuvottelukunnan tehtäviin on kuulunut myös eri sektorien ja toimijoiden välisen yhteistyön edistäminen ja vahvistaminen (Valtioneuvosto 2016).

Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen liittyen on laadittu selvityksiä, joissa varhaiskasvatuksen kehittämistä on visioitu ja perusteltu. Selvityksissä on tarkasteltu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ajankohtaisia aihealueita ja tulevia kehittämistarpeita ja -suuntia sekä laadittu selvitysten perusteella toimenpideehdotuksia. (esim. Alila ym. 2014; Holappa ym. 2019; Hujala ym. 2012; Karila ym. 2017; Kinos & Palonen 2013.) Tällä hetkellä opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta viisivuotiaiden varhaiskasvatuspalveluiden uudistamista selvitetään maksuttomuuden ja kaksivuotisen esiopetuksen osalta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a).

Viisivuotiaiden ajankohtaisiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin järjestetään kokeilut, joissa tarkastellaan uudistuksien vaikutuksia ja tavoitteiden toteutumista. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun tavoitteena on ollut nostaa lasten osallistumisastetta varhaiskasvatuksessa sekä vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja tasa-arvoa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a.) Tulevan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tavoitteena on yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon vahvistaminen sekä esiopetuksen laadun kehittäminen. Kokeiluissa

selvitetään myös varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatku-
moita ja perheiden palveluvalintoja. (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta
1046/2020.) Viisivuotiaiden varhaiskasvatusuudistusten kokeiluissa tarkastel-
laan lisäksi palveluohjauksen kehittämistarpeita ja selvitetään uudistusten kus-
tannusvaikutuksia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c; Opetus- ja kulttuurimi-
nisteriö 2021).

Viisivuotiaiden varhaiskasvatusten uudistusten kokeiluihin kuuluu kokei-
lujen seuranta ja arviointi (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a; Opetus- ja kult-
tuuriministeriö 2021). Kokeilujen tavoitteiden toteutumista arvioi Kansallisen
koulutuksen arviointikeskus Karvi. Tämän tutkimuksen teon aikaan mennessä
Karvilta on ilmestynyt kahden ensimmäisen maksuttoman varhaiskasvatuksen
kokeilun vaiheista arviointiraportit. (Siippainen ym. 2019; Siippainen ym. 2020.)

Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun ensimmäisen vai-
heen arviointiraportista kävi ilmi, että viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskas-
vatuksen kokeilu lisäsi varhaiskasvatukseen osallistumista. Varhaiskasvatuspal-
veluiden käytössä maksuttomuuden tai edullisuuden huomattiin olevan merkit-
tävä syy lapsen varhaiskasvatukseen osallistumiselle. (Siippainen ym. 2019, 43,
50–51.) Varhaiskasvatukseen osallistumista lisäsivät myös vanhemman työssä-
käynti ja positiiviset asenteet varhaiskasvatusta kohtaan. Viisivuotiaiden var-
haiskasvatukseen osallistumista puolestaan vähensivät kotona hoidettavat alle
kolmevuotiaat sisarukset. (Siippainen ym. 2019, 48–49.) Puolestaan viisivuotiai-
den maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun toisen vaiheen arviointiraportissa
selvisi, että kokeilu lisäsi viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen osallistu-
mista taajaan asutuissa kunnissa ja erityisesti matalan keskitulon perheissä. Ra-
portissa tulojen yhteyden arveltiin liittyvän varhaiskasvatusmaksujen tulosidon-
naisuuteen, sillä maksut voitiin kokea esteenä varhaiskasvatuksen aloittamiselle.
(Siippainen ym. 2020, 63, 66–67.)

1.3 Asenteiden muodostuminen ja tutkiminen

Asenteita voidaan kuvata Gordon Allportin (1935) määritelmän mukaan opituiksi taipumuksiksi, joissa tiettyjä kohteita kohtaan ajatellaan, tunnetaan ja käytetään tietyllä tavalla. Asenteiden muodostumiseen nähdään liittyvän eri osa-alueita, kuten tunteet, ajatukset, uskomukset ja tiedot sekä asenteeseen liittyvään käyttäytymiseen liitetyt kokemukset ja havainnot (Haddock & Maio 2007, 67–68; Miserandino 2007, 65; Erwin 2005, 22, 32). Asenteet voivat näin ollen kuvastaa kohteen merkitystä yksilölle sekä heijastaa yksilön kohteeseen liittämiä arvoja ja mielipiteitä (Haddock & Maio 2007, 68–69; Loersch, Kopp & Petty 2007, 61–65).

Asenne muodostuu osin sen mukaan, kuinka tärkeä asia on yksilölle ja kuinka helposti asenteen saa luotua (Visser 2007, 69–70). Asenteen suuntaa määrittelevät osaltaan myös kohteeseen liittyvät positiiviset ja negatiiviset tunteet sekä uskomukset (Haddock & Maio 2007, 67–68; Miserandino 2007, 66–67). Asennetta luodessa myönteistä suhtautumista voi edistää asian tuttuus ja kielteistä asennoitumista asian tuntemattomuus (Ajzen 1993, 45; Erwin 2005, 37). Kielteiseksi asenne voi muodostua myös silloin, jos kohteesta ajatellut edut ovat pienemmät haittoihin nähden (Ajzen & Fishbein 2005, 181; Ajzen & Sexton 1999, 125). Asenteiden muodostumista voidaankin puntaroida eri lähtökohdista, jolloin niihin voi liittyä ristikkäisten näkökulmien tarkastelua ja vastakkainasettelua (Visser 2007, 69–70).

Asenteen muodostumista ja voimakkuutta ohjaavat yksilön varmuus asenteen pätevyydestä ja oikeellisuudesta sekä tiedot, jotka yksilöllä on ollut asennetta luodessa (Visser 2007, 69–70). Tietojen osalta, yksilön uskomuksiin sekä asenteiden syntyyn ja suuntaan voivat vaikuttaa suorat kokemukset, toisilta saadut tiedot ja media (Erwin 2005, 32; Miserandino 2007, 65). Zimmermannin, Heuerin ja Maun (2018) tutkimus on tuonut esille, että hyvinvointivaltioon liittyvät asenteet voivat muuttua tiedon ja toisten kanssa käytyjen keskustelun myötä. Asenteiden muodostumisessa onkin havaittu, että jos yksilöllä on kohteesta oma-kohtaisia kokemuksia tai tietoa saatavilla, pohtivat yksilöt asenteita tarkemmin.

Puolestaan, jos yksilöllä ei ole kohteesta omakohtaisia suoria kokemuksia tai saatavilla on tiedon sijaan näkemyksiä, muodostavat yksilöt asenteita herkemmin ennakkokäsitysten perusteella. (Ajzen & Fishbein 2005, 205.) Ennakkokäsityksiä voi syntyä esimerkiksi kulttuurin luomana (Miserandino 2007, 66).

Asenteiden muodostumiseen ja siihen liittyvään käyttäytymiseen ovat yhteydessä aika, ympäristö (Ajzen & Fishbein 1977, 889) ja sosiaaliset suhteet (Erwin 2005, 13). Yksilöiden asenteet syntyvät osaltaan yhteisöjen kulttuurillisten normien mukaan, sillä emotionaaliset ja moraaliset asenteet muodostuvat yhteisöissä. Asenteet voivat näin ollen poiketa toisistaan sosiaalisten ryhmien, asuinalueiden ja valtioiden välillä. (Glover 2002; Himmelweit 2002.) Hyvinvointivaltioissa väestön asenteiden välillä on havaittu eroavaisuutta, sillä van Oorschotin ja Meulemanin (2012) mukaan hyvinvointivaltioissa väestön asenteet ja mielipiteet voivat olla moniulotteisia ja ristiriidassa toisiinsa nähden.

Asenteita tutkittaessa ollaan kiinnostuneita asenteiden muodostumisesta ja niihin liittyvistä taustatekijöistä. Ajzenin ja Fishbeinin (2005, 194–195) mukaan yksilön asenteiden muodostumisen taustalla voi olla niin yksilöllisiä ja sosiaalisia tekijöitä kuin tiedon hallintaan ja saantiin liittyviä tekijöitä. Yksilöllisten tekijöiden kohdalla tarkastelua voidaan tehdä persoonallisuuden, mielialan, tunteiden, älykkyyden, arvojen, stereotyyppien, kokemusten ja yleisten asenteiden mukaan. Sosiaalisissa tekijöissä voidaan huomioda esimerkiksi ikä, sukupuoli, koulutus, tulot ja kulttuuri. Tietoihin liittyviin tekijöihin kuuluvat puolestaan yksilön tietovarannot ja eri tiedonsaannin kanavat ja media. (Ajzen & Fishbein 2005, 194–195.)

Yksilöiden asenteita kartoitetaan erilaisilla kyselylomakkeilla. Vaikka kyselylomakkeilla pyritään selvittämään yksilöiden asenteita tarkoin, voivat yksilöiden kyselylomakkeella ilmaistut asenteet poiketa yksilöiden todellisesta käyttäytymisestä. (Ajzen & Fishbein 2005, 203.) Esille tuodut asenteet voivat olla symbolisia ilmauksia, jotka eivät välttämättä ilmenny ulkoisena toimintana (Allard 1983, 55). Yksilöllä aiottua käyttäytymistä voi muuttaa puutteelliset tai virheelliset tiedot kohteesta, joiden perusteella uskomukset, aikomukset ja asenteet ovat

muodostettu (Ajzen & Fishbein 2005, 203). Kyselylomakkeen täytön aikaiset uskomukset voivat lisäksi poiketa uskomuksista, jotka ilmenevät todellisessa tilanteessa (Ajzen & Sexton 1999, 130). Yksilön asenne ei välttämättä kohtaa käytännön kanssa silloin, jos tapahtumaan liittyy odottamattomia tunteita ja muutoksia tai käytännön ympäristö tarjoaa vaihtoehtoja aiemmin luotuihin uskomuksiin ja asenteisiin (Ajzen & Fishbein 2005, 208).

Asenne- ja mielipidetutkimuksen yhtenä tavoitteena on tarkastella väestön arvomaailmoja, mielentilaa ja vallitsevia asenteita sekä seurata niiden kehittymistä (Suhonen 1996, 37). Suhosen (1996, 36, 39) mukaan asenne- ja mielipidetutkimukset tuovat esille väestön näkemyksiä ja suhtautumista niin yksilöiden kuin yhteiskunnan kannalta ajankohtaisiin ja keskeisiin asioihin. Tutkimustietoa saadaan esimerkiksi siitä, miten hyvinvointivaltioon ja sen kulloisiin järjestelmiin suhtaudutaan (van Oorschot & Meuleman 2012; Zimmermann ym. 2018). Väestön asenne- ja mielipidetutkimusten tuloksia julkaistaan esimerkiksi mediassa ja eri viestintäkanavilla. Julkaistujen tutkimustulosten mielipiteisiin ja asenteisiin väestö voi peilata omia näkemyksiään ja tarvittaessa muuttaa omaa suhtautumistaan. (Suhonen 1996, 36, 39.)

Vanhempien asenteiden tutkimisessa kiinnostuksen kohteena on ollut vanhempien suhtautuminen ja asenteet varhaiskasvatuspalveluihin ja niiden kehittämiseen. Kontulan (2018, 59) mukaan perheisiin kohdistuvien poliittisten uudistusten kohdalla vanhempien kannanotoissa esille nousevat vahvasti perhearvot, sillä perheellisten keskuudessa perheellä koetaan olevan keskeinen asema elämässä. Havaittavissa on myös ollut, että vanhempien mielipide lapsiin ja perheisiin liittyvien poliittisten uudistusten kohdalla syntyy osin sen mukaan, millaisesta uudistuksesta on kyse ja millainen tilanne perheessä on esimerkiksi vanhempien työttömyyden osalta (Juutilainen ym. 2016, 27; Salmi & Närvi 2014, 420–421). Vanhempien asenteiden muodostumista osaltaan ohjaavatkin vanhempien mielipiteet perheille suunnatuista palveluista ja tulonsiirroista sekä vanhempien perheeseen käyttämä aika (Kontula 2018, 59).

Varhaiskasvatuksen uudistusten kohdalla vanhempien suhtautuminen voi olla erilaista vanhempien taustojen perusteella. Salmi ja Närvi (2014) ovat tarkastelleet hallituksen perheisiin kohdistuvaan politiikkaan liittyviä vanhempien mielipiteitä vanhemman sukupuolen, työtilanteen ja koulutustaustan mukaan. Tarkastelussa havaittiin, että vanhempien mielipiteet vaihtelivat esimerkiksi subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden säilyttämisen kohdalla vanhemman taustatekijöiden mukaan. Myös Paananen ym. (2018, 368–370) ovat tarkastelleet subjektiivisten varhaiskasvatusoikeuden rajaamista ja havainneet, että tuolloista rajausta kannattivat todennäköisimmin äidit, työssä käyvät ja korkean tulotason omaavat perheet. Salmi ja Närvi (2014, 420–421) ovatkin tuoneet esille, että vanhemmat voivat luoda mielipiteen perheisiin kohdistuviin poliittisiin kannanottoihin perheen sen hetkisen tilanteen mukaan ajattelematta, että tilanne voi muuttua omassa perheessä tulevaisuudessa ja palvelu voisi hyödyntää perhettä myöhemmin.

Varhaiskasvatuksen palveluiden kehittämisen voidaan nähdä kiinnostavan vanhempia. Vuoden 2004 perhebarometri toi esille, että vuonna 2002 enemmistö vanhemmista kannatti lasten parempia päivähoitomahdollisuuksia. Tällöin esimerkiksi hieman yli puolet vanhemmista oli kannattanut varhaiskasvatusmaksujen alentamista. (Kontula 2004, 71.) Vuoden 2018 perhebarometrissä puolestaan ilmeni, että vanhemmat suhtautuivat tuolloiseen varhaiskasvatuksen subjektiivisen oikeuden rajaamiseen varsin myönteisesti, vaikka julkisesti kyseisestä varhaiskasvatuksen uudistuksesta oli käyty hyvinkin kriittistä keskustelua (Kontula 2018, 79–81). Myös Salmen ja Närven (2014, 416–418, 420) tutkimuksessa havaittiin, että vanhemmat suhtautuvat pääsääntöisesti myönteisesti varhaiskasvatuspalveluiden kehittämiseen, vaikka esimerkiksi subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden kohdalla julkisten keskusteluiden arveltiin horjuttaneen äitien mielipiteitä. Vanhempien varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisiin järjestelmiin liittyvät mielipiteet ja asenteet eivät näin ollen ole välttämättä pysyviä, vaan ne voivat muuttua ajansaatossa (Salmi & Närvi 2014), minkä vuoksi äitien asenteiden tutkiminen ajankohtaisten varhaiskasvatuksen uudistusten kohdalla on uusimman tiedonsaannin kannalta perusteltua.

1.4 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tämän tutkimuksen tehtävänä on tarkastella äitien asenteita varhaiskasvatuksen ajankohtaisiin uudistuksiin. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä äitiin ja perheeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä äitien asenteisiin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Tutkimuksessa halutaan lisäksi selvittää äitien varhaiskasvatuksen uudistuksiin kohdistuvien asenteiden välistä yhteyttä toisiinsa. Äitien asenteisiin liittyviä tekijöitä selvitetään seuraavilla kysymyksillä:

Tutkimuskysymykset:

1. Miten äitiin ja perheeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen?
2. Miten äitiin ja perheeseen liittyvät tekijät ovat yhteydessä äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana?
3. Onko äitien asenteilla viisivuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksen alkamisesta viisivuotiaana yhteyttä toisiinsa?

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimuskonteksti, tutkittavat ja aineiston keruu

Tämä tutkimus toteutettiin CHILDCARE-tutkimushankkeessa, joka on ollut käynnissä vuosina 2015–2021. Tutkimusaineisto koostui hankkeen vuoden 2019 varhaiskasvatuskyselyn aineistosta. Kysely oli suunnattu noin nelivuotiaiden lasten vanhemmille. Vanhempien lastenhoidon ratkaisuja kartoittanut kyselytutkimus on toteutettu monitieteisessä yhteistyössä Jyväskylän yliopiston, Tampereen yliopiston sekä Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa. CHILDCARE-tutkimushankkeen rahoitti Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston Tasa-arvoinen yhteiskunta -ohjelma. (Sulkanen ym. 2020, 11.)

CHILDCARE-hankkeen varhaiskasvatuskyselyn kutsu lähetettiin 7764 vanhemmalle, joista 1871 (24 %) vanhempaa vastasi kyselyyn. Tutkimusaineiston keruu toteutettiin niin, että siihen ovat voineet vastata molemmat vanhemmat omilla kyselylomakkeilla tai yhdellä yhteisellä kyselylomakkeella. (Sulkanen ym. 2020, 25.) Vanhempien yhteystiedot on saatu Digi- ja väestötietovirastosta (ent. Väestörekisterikeskus).

CHILDCARE-tutkimushankkeen vuoden 2019 varhaiskasvatuskyselyssä oli kolmetoista tutkimuskuntaa. Tutkimusaineiston keräysperusteena oli erikoisia kuntia eri puolilta Suomea. Tutkimuksessa mukana olleiden kuntien valintaperusteena käytettiin niiden maantieteellistä sijaintia, elinkeino- ja väestörakennetta sekä varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisperusteita ja lastenhoidon tukijärjestelmien tarjoamisratkaisuja. Tutkimuskuntia olivat Alajärvi, Hamina, Kittilä, Lieksa, Ulvila, Jyväskylä, Tampere, Kuhmo, Pietarsaari, Raasepori, Salo, Oulu ja Helsinki. (Sulkanen ym. 2020, 25–26.) Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto kerättiin siinä vaiheessa, kun opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämä viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun toinen vaihe oli alkamassa. Tutkimuskunnista Salo, Oulu ja Helsinki olivat mukana kokeilun ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa.

Tässä tutkielmassa vanhempien mielipidettä ja perheen taustatietoja tarkastellaan toisen vanhemman vastausten perusteella. Tutkimushenkilöiksi valikoituivat äidit ($n = 1289$) suuremman osallistujamäärän vuoksi isiin ($n = 581$) verrattuna (ks. Sulkanen ym. 2020, 25). Tutkimusotannan lähtökohtana oli 1289 äidin vastaukset. Tutkittavien määrä kuitenkin vaihteli käytettävien muuttujien mukaan. Aineistossa puuttuu tietoja vaihtelevasti, koska kaikki vastaajat eivät ole vastanneet kaikkiin kysymyksiin.

Tutkimukseen vastanneiden äitien iät vaihtelivat 22–52-vuotiaiden välillä keskiarvon ollessa 35.7 vuotta (Kh 4.88). Tutkimukseen osallistuneista äideistä suurin osa (78 %) oli korkeasti koulutautunut. Äideistä noin puolet (51 %) olivat ammattiasemaltaan työntekijöitä ja noin joka kolmas (29 %) ylempi toimihenkilö tai johtaja. Äideistä alempia toimihenkilöitä oli 13 % ja yrittäjiä / muita 7 %. Suurimmalla osalla (84 %) äideistä oli voimassa oleva työsuhde. Kotitalouksissa kuukauden nettotulot olivat äitien arvioimana joka kymmenellä (11 %) korkeintaan 1500 euroa ja joka viidennellä (20 %) ne olivat 3001–4000 euroa tai 4001–5000 euroa. Joka neljäs (24 %) äiti arvioi, että kotitalouden yhteenlasketut nettotulot olivat 1501–3000 euroa tai yli 5000 euroa kuukaudessa.

2.2 Mittarit ja muuttujat

Äitien asenteita viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana tiedusteltiin kahdella väittämällä ”*Varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta 5-vuotiaille lapsille*” ja ”*Esiopetuksen pitäisi alkaa jo 5-vuotiaana*”. Vastausvaihtoehdot väittämiin olivat 1 = ”täysin eri mieltä”, 2 = ”osittain eri mieltä”, 3 = ”en eri enkä samaa mieltä”, 4 = ”osittain samaa mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. Väittämistä muodostuneita muuttujia hyödynnettiin analyysseissa sellaisenaan.

Taustatekijöinä tutkimuksessa olivat äidin koulutustausta, ammattiasema, työtilanne, kotitalouden tulot, lapsen ikä, neljävuotiaan lapsen hoitomuoto, kotihoidontuen saaminen, asuinkunta ja alle kouluikäisten lasten määrä perheessä.

Näiden lisäksi taustatekijöinä toimivat äitien tyytyväisyys nykyiseen varhaiskasvatuksen hintaan ja mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tukemisesta kotihoitoon verrattuna.

Äidin koulutustaustaa tiedusteltiin kysymyksellä ”Mikä on sinun ammatillinen koulutuksesi?”. Vastaus tuli antaa korkeimman koulutuksen mukaan vastausvaihtoehdoista: 1 = ei ammatillista koulutusta, 2 = ammatillinen kurssi tai vastaava, 3 = ammattikoulu tai muu ammatillinen tutkinto, 4 = ammatillinen opistoasteen tutkinto, 5 = alempi ammattikorkeakoulututkinto, 6 = ylempi ammattikorkeakoulututkinto, 7 = alempi yliopisto- tai muu korkeakoulututkinto ja 8 = ylempi yliopisto- tai muu korkeakoulututkinto. Koulutustaustasta luotiin 2-luokkainen muuttuja siten, että 0 = ei korkeakoulutusta, jossa yhdistettiin kolme ensimmäistä vaihtoehtoa ja 1 = korkeakoulututkinto, jossa yhdistyi viisi viimeistä vaihtoehtoa.

Äidin ammattiasemaa selvitettiin kysymyksellä ”Mihin henkilöstöryhmään lähinnä kuulut?”, jossa vastausvaihtoehtoina olivat 1 = työntekijä, 2 = alempi toimihenkilö, 3 = ylempi toimihenkilö, 4 = johtaja, 5 = yrittäjä ja 6 = jokin muu. Ammattiasema koodattiin 4-luokkaiseksi muuttujaksi niin, että 1 = työntekijä, 2 = alempi toimihenkilö, 3 = ylempi toimihenkilö ja johtaja ja 4 = yrittäjä ja jokin muu.

Työtilannetta tiedusteltiin kysymyksellä ”Onko sinulla tällä hetkellä työpaikka?”, jolla tarkoitettiin voimassa olevaa työsuhdetta tai toiminnassa olevaa yritystä riippumatta siitä käykö vastaaja työssä vastausajankohtana. Vastausvaihtoehdot olivat 1 = ei, 2 = kyllä, voimassa oleva työsuhde ja 3 = kyllä, toiminnassa oleva yritys. Muuttuja koodattiin 2-luokkaiseksi niin, että 0 = ei ja 1 = kyllä, jossa yhdistyi molemmat ”kyllä” vastaukset.

Kotitalouden tuloja tiedusteltiin 12 portaisella kysymyksellä ”Mitkä suunnitteen ovat kotitaloutesi käteen jäävät tulot kuukaudessa tällä hetkellä?”, jossa vastaus tuli antaa nettotulojen mukaan. Vastausvaihtoehdot olivat 1 = 500 euroa tai vähemmän, 2 = 501–1000, 3 = 1001–1500, 4 = 1501–2000, 5 = 2001–2500, 6 = 2501–3000, 7 = 3001–4000, 8 = 4001–5000, 9 = 5001–6000, 10 = 6001–7000, 11 = 7001–8000 ja 12 = yli 8000 euroa. Kysymyksestä muodostunutta muuttujaa hyödynnettiin analyyseissa sellaisenaan.

Lapsen ikää mittaavana muuttujana käytettiin ikävuosia. Tiedot saatiin Digi- ja väestötietovirastosta saadun syntymäajan perusteella.

Lapsen hoitomuotoa selvitettiin kysymällä ”Miten 4-vuotiaan lapsesi hoito / varhaiskasvatus on järjestetty tällä hetkellä?”, jossa vastausvaihtoehdot olivat 1 = hoidan lasta itse kotona, 2 = puolisoni / toinen vanhempi hoitaa lasta kotona, 3 = palkattoman hoitajan hoidossa kotona (esim. isovanhempi) 4 = palkattoman hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella (esim. isovanhempi, 5 = kunnallisessa päiväkodissa, 6 = kunnallisessa perhepäivähoidossa, 7 = kunnallisessa ryhmäperhepäivähoidossa, 8 = yksityisessä päiväkodissa, 9 = yksityisessä perhepäivähoidossa, 10 = yksityisessä ryhmäperhepäivähoidossa, 11 = itse palkatun hoitajan hoidossa kotona (esim. au pair, muu lastenhoitaja), 12 = itse palkatun hoitajan hoidossa kodin ulkopuolella ja 13 = muu järjestely, mikä?. Lapsen hoitomuoto koodattiin 2-luokkaiseksi niin, että 0 = ei osallistu varhaiskasvatukseen, jossa on yhdistetty kohdat 1–4 ja 11–13, ja 1 = varhaiskasvatukseen osallistujat, jossa on yhdistetty kohdat 5–10 kunnallisen ja yksityisen päiväkotin, perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito hoitomuodot.

Kotihoidontuen saamista tiedusteltiin perheen toimeentulon ja lasten hoidon järjestämiseen liittyvien tukien kysymyksessä. Kotihoidontuesta tehtiin 2-luokkainen muuttuja niin, että 0 = ei saa kotihoidontukea ja 1 = saa kotihoidontukea.

Vastaajan kyselyn aikainen asuinkunta saatiin Digi- ja väestötietovirastosta. Muuttuja koodattiin 2-luokkaiseksi niin, että 0 = viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun osallistumattomat kunnat ja 1 = viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun osallistuneet kunnat, jossa huomioidtiin ensimmäisen ja toisen kokeiluvaiheen kunnat.

Perheen lapsilukua selvitettiin kysymyksellä ”Kuinka moni kanssasi asuvista lapsista on (lukumäärä)...?”, jossa tuli huomioida myös kyselyä koskeva lapsi. Lastenlukumäärä annettiin lasten ikin perustuvaan vastausvaihtoehtoon kohtiin 0, 1-, 2-, 3-, 4-, 5-, 6-, 7-13-, 14-17- ja 18-vuotiaita tai vanhempia. Perheen varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten lasten lukumäärä saatiin tekemällä summamuuttuja vastaajan kanssa asuvista 0–6-vuotiaista lapsista. Näistä käytettiin tutkimuksessa nimitystä alle kouluikäiset lapset.

Äidin tyytyväisyyttä nykyisiin varhaiskasvatusmaksuihin tiedusteltiin väittämällä ”Miten tyytyväinen olet 4-vuotiaan lapsesi nykyiseen varhaiskasvatukseen? Varhaiskasvatuksen hinta”. Vastausvaihtoehdot väittämään olivat 1 = ”erittäin tyytymätön”, 2 = ”melko tyytymätön”, 3 = ”melko tyytyväinen”, 4 = ”erittäin tyytyväinen” ja 5 = ”en osaa sanoa” välillä. 5 = ”En osaa sanoa” koodattiin puuttuvaksi tiedoksi.

Äidin mielipidettä varhaiskasvatuksen oppimisen ja kehityksen tuesta tiedusteltiin väittämällä ”Varhaiskasvatus tukee lapsen oppimista ja kehitystä kotihoitoa monipuolisemmin.”. Vastausvaihtoehdot väittämiin olivat 1 = ”täysin eri mieltä”, 2 = ”osittain eri mieltä”, 3 = ”ei samaa eikä eri mieltä”, 4 = ”osittain samaa mieltä” ja 5 = ”täysin samaa mieltä”. Väittämästä muodostunutta muuttujaa hyödynnettiin analyyseissa sellaisenaan.

2.3 Aineiston analyysi

Tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena, ja kaikki analyysit suoritettiin SPSS 26 -ohjelmistolla. Tutkittavien muuttujien keskiarvot, keskihajonnat ja Pearsonin tulomomenttikorrelaatiot on esitetty taulukossa 1.

Tutkimuksen ensimmäisessä ja toisessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin äitiin ja perheeseen liittyvien tekijöiden yhteyttä äitien asenteeseen viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Analyysimenetelmäksi valittiin hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi, jonka avulla haluttiin selvittää useamman muuttujan yhteyttä selitettävään muuttujaan (ks. Tabachnick & Fidell 2013, 173–174). Tutkimuksessa selitettävänä muuttujina olivat asenneväittämät ”Varhaiskasvatuksen tulisi olla maksutonta 5-vuotiaille lapsille” ja ”Esiopetuksen pitäisi alkaa jo 5-vuotiaana”. Selittävinä muuttujina olivat äidin koulutus, ammattiasema, työtilanne, talouden tulot, lapsen ikä, alle kouluikäisten lasten lukumäärä, hoitomuoto, kotihoidontuen saaminen ja asuinkunta sekä mielipide nykyisestä varhaiskasvatusmaksusta ja varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna. Selitettäviä muuttujia tarkasteltiin omissa analyyseissaan.

Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi toteutettiin kolmiaskelmaisena, missä muuttujia lisättiin vaiheittain, ja jokainen askelma kertoi tekijöiden yhteyttä käsiteltävään ilmiöön. Analyysin ensimmäisellä askelmalla huomioitiin äidin sosioekonomisia tekijöitä (äidin koulutus, ammattiasema ja työtilanne sekä kotitalouden tulot), joista käytettiin nimitystä sosioekonomiset taustatekijät. Toisen askelman selittävinä muuttujina olivat lapsen hoitoon ja perheeseen liittyvät tekijät (lapsen ikä, hoitomuoto, kotihoidontuen saaminen, asuinkunta ja alle kouluikäisten lasten lukumäärä), joista käytettiin nimitystä lapseen ja perheeseen liittyvät tekijät. Kolmannen askelman selittävinä tekijöinä olivat äidin tyytyväisyys nykyiseen varhaiskasvatukseen hintaan ja mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna. Näistä käytettiin nimitystä mielipiteelliset tekijät.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä selitettävien muuttujien viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuden ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana yhteyttä toisiinsa tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimella. Korrelaation vahvuuden tulkinta perustui Cohenin (1988) määrittämiin korrelaatioiden raja-arvoihin olematon ($r < 0.10$), heikko ($0.10 \leq r < 0.30$), kohtalainen ($0.30 \leq r < 0.50$) ja suuri ($r \geq 0.50$).

Taulukko 1. Muuttujakohtaiset havainnot (*N*), keskiarvot (*Ka*) ja keskihajonnat (*Kh*) sekä Pearsonin korrelaatiokertoimet viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana asenteiden ja taustatekijöiden välillä (*N* = 966–1289)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1. Maksuton varhaiskasvatus viisivuotiaille														
2. Esiopetuksen alkaminen viisivuotiaana	.254***													
3. Koulutus	-.067*	-.011												
4. Ammattiasema	-.100**	.075*	.332***											
5. Työsuhde	-.050	.030	.232***	.027										
6. Kotitalouden tulot	-.106***	.033	.368***	.398***	.362***									
7. Lapsen ikä	-.014	.068*	-.007	-.028	-.007	-.051								
8. Hoitomuoto	-.033	.111***	.059*	.122***	.180***	.124***	.048							
9. Kotihoidontuen saaminen	-.025	-.071*	-.071*	-.057	-.187***	-.167***	-.019	-.424***						
10. Asuinkunta	.030	.129***	.108***	.112***	.052	.090**	.000	.088**	-.008					
11. Lasten lukumäärä	.048	-.039	-.041	-.016	-.202***	-.026	.001	-.309***	.366***	-.110***				
12. Tyytyväisyys hintaan	-.189***	-.007	.009	.094**	-.140***	-.095**	.011	-.021	.039	.084**	.017			
13. Mielenpide varhaiskasvatuksen tuesta kotihoitoon verrattuna	.141***	.251***	.032	.136***	.083**	.037	-.009	.261***	-.125***	.064*	-.176***	-.034		
	<i>N</i>	1263	1260	1283	1069	1284	1271	1289	1289	1289	1289	1285	1120	1264
	<i>Ka</i>	3.61	2.82	0.78	1.00 ^a	0.84	6.83	4.28	0.89	0.14	0.56	1.63	3.22	3.68
	<i>Kh</i>	1.21	1.26	0.42	-	0.37	2.42	0.30	0.32	0.34	0.50	0.68	0.79	1.01

Huom. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. ^aAmmattiaseman moodi.

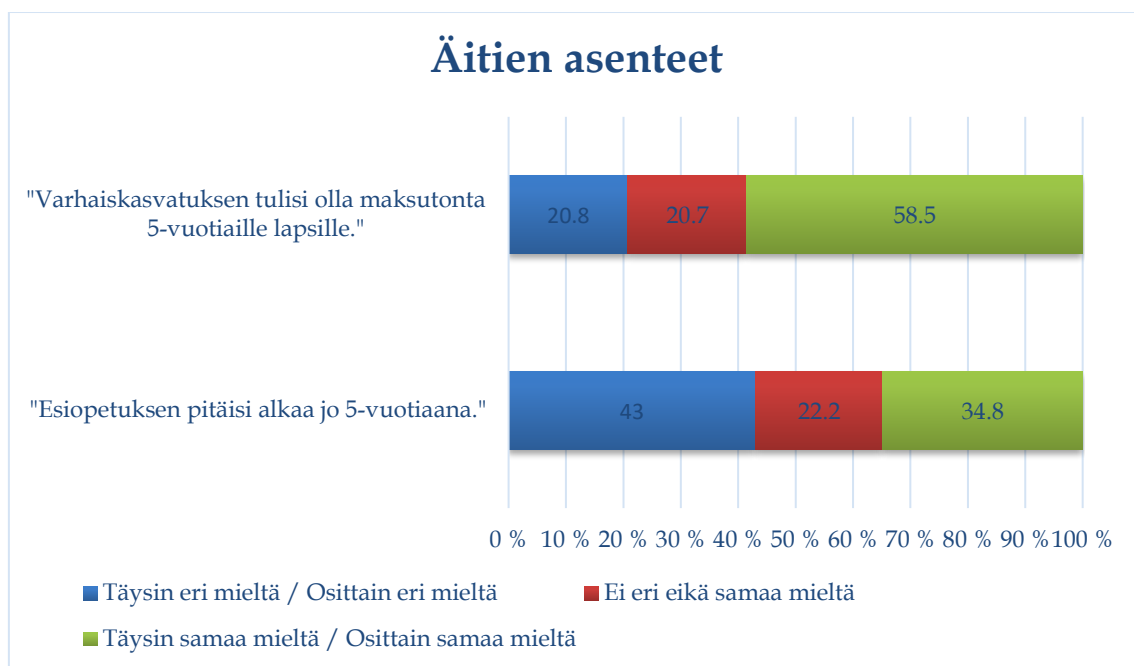
2.4 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksessa on pyritty noudattamaan tieteellisen tutkimuskäytännön edellyttämiä hyvien eettisten periaatteiden tapoja (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). CHILDCARE-tutkimushankkeen varhaiskasvatuskyselyyn osallistuminen on ollut tutkimukseen osallistuneille vapaaehtoista. Kyselyyn vastaamisen yhteydessä tutkimukseen osallistuneet ovat antaneet luvan lomakkeensa käyttämiseen osana CHILDCARE-hankkeen tutkimusaineistoa. Kyselylomakkeen vastauksista oli poistettu tunnistetiedot ennen aineiston saamista tähän tutkimukseen. Tutkittavat olivat aineistossa numeerisilla vastaajakoodeilla, jolloin tutkimukseen osallistuvien anonyymiteetti säilyi läpi tutkimuksen.

CHILDCARE-tutkimushankkeelle on haettu Jyväskylän yliopiston eettiseltä toimikunnalta ennakoarviointi tutkimuksen eettisiin näkökohtiin ja eettiseen hyväksyttävyyteen. Tähän tutkimukseen on allekirjoitettu CHILDCARE-tutkimuskonsortion vaitiolosopimus sekä aineistonluovutus- ja käyttölupasopimus. Tutkimuksen tekoon liittyen sopimuksissa on sitouduttu käsittelemään tutkimusaineistoa luottamuksellisesti ja noudattamaan aineiston käyttöön ja säilyttämiseen määriteltyjä ehtoja.

3 TULOKSET

Tutkimuksessa selvitettiin äitien asenteita viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistuksiin liittyen. Tutkimuksessa havaittiin, että äidit suhtautuivat hyvin myönteisesti ($Ka = 3.61$; $Kh = 1.21$) viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Äidit olivat suurimmaksi osaksi (58.5 %) samaa mieltä siitä, että viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatus tulisi olla maksutonta (ks. kuvio 1). Puolestaan joka viides (20.8 %) äiti suhtautui kielteisesti maksuttomuuden uudistukseen olen eri mieltä viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuudesta. Viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen liittyen joka viidennellä (20.7 %) äidillä ei ollut puolesta eikä vastaan olevaa kantaa.

KUVIO 1. Äitien asenteiden jakaumat viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana.

Esiopetuksen alkaminen viisivuotiaana sai vähemmän kannatusta, sillä äitien suhtautuminen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana oli kriittisempää ($Ka = 2.82$; $Kh = 1.26$). Äideistä noin joka kolmas (34.8 %) oli samaa mieltä siitä, että esiopetus pitäisi alkaa jo viisivuotiaana (ks. kuvio 1). Sen sijaan miltei puolet (43.0

%) äideistä ei kannattanut esiopetuksen uudistusta äitien ollessa eri mieltä esiopetuksen alkamisesta viisivuotiaana. Noin joka viidennellä (22.2 %) äidillä ei ollut puolesta eikä vastaan olevaa kantaa siitä, pitäisikö esiopetuksen alkaa viisivuotiaana.

Äitien asenteisiin yhteydessä olevien tekijöiden osalta tutkimuksessa selvisi, että äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen olivat yhteydessä kotitalouden tulot, kotihoidontuen saaminen, asuinkunta, lasten lukumäärä perheessä, tyytyväisyys varhaiskasvatuksen hintaan sekä mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna. Puolestaan esiopetuksen uudistuksen kohdalla äitien asenteeseen olivat yhteydessä äidin ammattiasemasta yrittäjä / muu, asuinkunta, lapsen ikä sekä mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna. (ks. kuvio 2.)

Viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatus

- Kotitalouden tulot
- Kotihoidontuen saaminen
- Asuinkunta
- Lasten lukumäärä
- Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen hintaan
- Mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna

Esiopetuksen alkaminen viisivuotiaana

- Ammattiasema: yrittäjä/muu
- Asuinkunta
- Lapsen ikä
- Mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna

KUVIO 2. Äitien asenteisiin viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana yhteydessä olevat tekijät.

Seuraavat alaluvut selvittävät tarkemmin, miten eri tekijät olivat yhteydessä äitien asenteisiin viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana ja oliko äitien varhaiskasvatuksen uudistuksiin kohdistuvien asenteiden välillä yhteyttä.

3.1 Äitien asenteet viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen

Tulokset (ks. taulukko 2) viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen liittyen osoittivat, että äidin sosioekonomiset taustatekijät, lapseen ja perheeseen liittyvät tekijät sekä äidin mielipiteet selittivät tilastollisesti merkitsevästi yhteensä 9.2 % äidin asenteesta viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen ($F(13, 952) = 7.38, p < .001$).

Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt äidin sosioekonomiset taustatekijät selittivät tilastollisesti merkitsevästi äitien asennetta viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen ($F(6, 959) = 2.60, p = .017$) (taulukko 2). Äidin koulutustaustalla, ammattiasemalla, työtilanteella ja kotitalouden tuloilla ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitseviä omavaikutuksia äitien asenteeseen viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen.

Malliin toisella askelmalla syötetyt lapseen ja perheeseen liittyvät tekijät eivät lisänneet mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi ($F(5, 954) = 1.97, p = .080$) (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Eri tekijöiden yhteydet äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ($N = 966-1289$) hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä tarkasteltuna

Selittävät muuttujat	Viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatus		
	Askel 1	Askel 2	Askel 3
	β	β	β
Koulutus (1 = korkea-aste, 0 = muu)	-.014	-.018	-.008
Ammattiasema (työntekijä)	.081	.081	.079
Ammattiasema (alempi toimihenk.)	.027	.027	.022
Ammattiasema (yrittäjä/muu)	.022	.025	.024
Ammattiasema (ylempi toimihenk./johtaja) ^a	-	-	-
Työsuhde (1 = kyllä, 0 = ei)	-.022	-.015	-.044
Kotitalouden tulot	-.063	-.080*	-.094*
Lapsen ikä		-.020	-.016
Hoitomuoto (1 = varhaiskasvatus, 0 = muu)		-.029	-.068
Kotihoidontuen saaminen (1 = kyllä, 0 = ei)		-.085*	-.085*
Asuinkunta (1 = kokeilu, 0 = ei kokeilu)		.057	.069*
Lasten lukumäärä		.071*	.088*
Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen hintaan			-.197***
Mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna			.169***
R^2	.016*	.026**	.092***
ΔR^2	.016*	.010	.066***

Huom. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. β = standardoitu regressiokerroin, R^2 = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R^2) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana. ^aAmmattiaseman vertailuryhmä.

Kolmannella askelmalla malliin lisättiin selittävinä muuttujina äidin mielipiteet varhaiskasvatuksesta. Tyytyväisyys nykyiseen varhaiskasvatuksen hintaan ja mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna kasvattivat mallin selitysastetta 6.6 % tilastollisesti

merkitsevästi ($F(2, 952) = 34.35, p < .001$) (taulukko 2). Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen hintaan oli omavaikutukseltaan negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen: mitä tyytyväisempiä varhaiskasvatuksen hintaan oltiin, sitä kielteisemmin viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen suhtauduttiin. Varhaiskasvatuksen oppimisen ja kehityksen tukeminen kotihoitoa monipuolisemmin oli omavaikutukseltaan positiivinen ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen: mitä monipuolisempina äidit kokivat varhaiskasvatuksen oppimisen ja kehityksen tuen kotihoitoon verrattuna, sitä myönteisemmin äidit suhtautuivat viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen.

Tulokset (ks. taulukko 2) osoittivat myös, että mielipide-muuttujien malliin lisäämisen jälkeen äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä kotitalouden tulot, kotihoidontuen saaminen ja perheen alle kouluikäisten lasten määrä sekä asuin-kunta. Kotitalouden tulot ja kotihoidontuen saamisen omavaikutukset olivat negatiivisesti yhteydessä äitien asenteeseen viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen. Kotitalouden tuloissa yhteys näkyi niin, että mitä korkeammat kotitalouden tulot olivat, sitä kielteisemmin äidit suhtautuivat viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Kotihoidontuen saaminen oli puolestaan yhteydessä niin, että ne äidit, jotka saivat kotihoidontukea, suhtautuivat kielteisemmin viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen kuin ne äidit, jotka eivät saaneet kotihoidontukea.

Asuinkunnalla oli positiivinen omavaikutus (ks. taulukko 2) äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen: äidit suhtautuivat maksuttomaan varhaiskasvatukseen myönteisemmin niissä kunnissa, joissa oli ollut maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu kuin niissä kunnissa, joissa ei ollut osallistuttu viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun. Perheen alle kouluikäisten lasten määrän omavaikutus oli myös positiivinen äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen: mitä enemmän

perheessä oli alle kouluikäisiä lapsia, sitä myönteisemmin äidit suhtautuivat viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen.

Kolmannella askelmalla tilastollisesti merkitsevää yhteyttä äitien asenteeseen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ei ollut äidin koulutuksella, ammattiasemalla ja työsuhteella eikä lapsen iällä ja hoitomuodolla.

3.2 Äitien asenteet esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana

Tulokset (ks. taulukko 3) esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana liittyen osoittivat, että äidin sosioekonomiset taustatekijät, lapseen ja perheeseen liittyvät tekijät sekä äidin mielipiteet varhaiskasvatuksesta selittivät yhteensä 9.2 % äidin asenteesta esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana tilastollisesti merkitsevästi ($F(13, 952) = 7.42, p < .001$).

Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt äidin sosioekonomiset taustatekijät selittivät äitien asennetta esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana tilastollisesti merkitsevästi ($F(6, 959) = 2.45, p = .023$) (taulukko 3). Työntekijä ja yrittäjä/muu -ammattiasemilla oli negatiiviset tilastollisesti merkitsevät omavaikutukset äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana: ylemmät toimihenkilöt ja johtajat suhtautuivat myönteisemmin esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana kuin työntekijät ja yrittäjät/muut. Alempien toimihenkilöiden ammattiasema, äidin koulutus, työsuhde ja kotitalouden tulot eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana.

TAULUKKO 3. Eri tekijöiden yhteydet äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana ($N = 966-1289$) hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä tarkasteltuna

Selittävät muuttujat	Esiopetuksen alkaminen viisivuotiaana		
	Askel 1	Askel 2	Askel 3
	β	β	β
Koulutus (1 = korkea-aste, 0 = muu)	-.053	-.060	-.054
Ammattiasema (työntekijä)	-.124**	-.104*	-.068
Ammattiasema (alempi toimihenk.)	-.049	-.037	-.025
Ammattiasema (yrittäjä/muu)	-.102**	-.101**	-.083*
Ammattiasema (ylempi toimihenk./johtaja) ^a	-	-	-
Työsuhde (1 = kyllä, 0 = ei)	.043	.023	.010
Kotitalouden tulot	-.007	-.014	-.001
Lapsen ikä		.065*	.069*
Hoitomuoto (1 = varhaiskasvatus, 0 = muu)		.079*	.029
Kotihoidontuen saaminen (1 = kyllä, 0 = ei)		-.038	-.040
Asuinkunta (1=kokeilu, 0 = ei kokeilu)		.122***	.117***
Lasten lukumäärä		.012	.035
Tyytyväisyys varhaiskasvatuksen hintaan			-.014
Mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tuesta kotihoitoon verrattuna			.229***
R^2	.015*	.044***	.092***
ΔR^2	.015*	.029***	.048***

Huom. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. β = standardoitu regressiokerroin, R^2 = estimoidun mallin selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen (R^2) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana. ^aAmmattiaseman vertailuryhmä.

Malliin toisella askelmalla syötetyt lapsen ja perheeseen liittyvät tekijät lisäsivät mallin selitysosuutta 2.9 % tilastollisesti merkitsevästi ($F(5, 954) = 5.86, p < .001$) (taulukko 3). Askelmalle lisätyistä muuttujista lapsen ikä, hoitomuoto ja asuin-

kunta olivat tilastollisesti merkitseviä ja positiivisesti yhteydessä äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Lapsen iän kohdalla yhteys oli niin, että mitä lähempänä lapsen ikä oli viittä vuotta, sitä myönteisemmin äidit suhtautuivat esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Hoitomuodon osalta tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksessa olevien lasten äidit suhtautuivat myönteisemmin esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana kuin muussa hoidossa olevien lasten äidit. Äidit suhtautuivat myönteisemmin esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana myös asuinkunnissa, joissa on ollut viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu kuin kunnissa, joissa viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilua ei ole ollut. Toisen askelman muuttujista tilastollista merkitsevyyttä äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana ei ollut kotihoidontuen saamisella ja alle kouluikäisten lasten määrällä perheessä.

Toisella askelmalla aiemman askelman muuttujista työntekijä ja yrittäjä/muu -ammattiasemalla oli ensimmäisen askelman tavoin tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys (ks. taulukko 3) äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana: ylemmät toimihenkilöt ja johtajat suhtautuivat myönteisemmin esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana kuin työntekijät ja yrittäjät/muut. Tilastollisesti merkitsevää yhteyttä äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana ei ollut edellisen askelman tavoin äidin koulutuksella, alemmilla toimihenkilöillä, työsuhteella ja kotitalouden tuloilla.

Kolmannella askelmalla malliin lisättiin selittäviksi muuttujiksi äidin mielipiteelliset tekijät, jolloin mallin selitysaste kasvoi 4.8 % tilastollisesti merkitsevästi ($F(2, 952) = 24.96, p < .001$) (taulukko 3). Äidin mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tukemisesta kotihoitoon verrattuna oli omavaikutukseltaan positiivinen ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana: mitä monipuolisempana äidit kokivat varhaiskasvatuksen oppimisen ja kehityksen tukemisen kotihoitoon verrattuna, sitä myönteisemmin äidit suhtautuivat esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Askelmalla lisätty äitien tyytyväisyys nykyiseen varhaiskasvatuksen hintaan ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä äitien asenteeseen.

Kolmannella askelmalla edellisten askelmien muuttujista yrittäjä/muu -ammattiasema, lapsen ikä ja asuinkunta olivat edelleen tilastollisesti merkittävästi yhteydessä äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana (ks. taulukko 3). Esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana suhtautuivat myönteisemmin ylemmät toimihenkilöt ja johtajat yrittäjiin/muihin verrattuna. Myönteinen suhtautuminen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana oli myös äideillä, joiden lapsi oli lähempänä viiden vuoden ikää. Asuinkunta oli yhteydessä äitien suhtautumiseen niin, että niissä kunnissa, joissa oli kokeilussa viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatus, suhtauduttiin myönteisemmin esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana kuin niissä kunnissa, joissa viisivuotiaiden maksutonta varhaiskasvatuksen kokeilua ei ole ollut.

Kolmannella askelmalla edellisten askelmien muuttujista tilastollisesti merkittävää yhteyttä ei ollut enää edellisten askelmien tavoin työntekijä -ammattiasemalla ja lapsen hoitomuodolla äitien asenteeseen esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Tilastollisesti merkittävää yhteyttä tällä askelmalla ei myöskään ollut edellisten askelmien mukaisesti äidin koulutuksella, alemmilla toimihenkilöillä, työsuhteella, kotitalouden tuloilla, kotihoidontuen saamisella ja alle kouluikäisten lasten lukumäärällä. (taulukko 3.)

3.3 Äitien viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana asenteiden yhteys toisiinsa

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla tulokset (taulukko 1) osoittivat, että äitien asenteiden viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuden ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana välillä oli heikko positiivinen yhteys ($r = .25$, $p < .001$). Yhteys kertoi siitä, että mitä myönteisemmin äiti suhtautui viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen, sitä myönteisemmin hän suhtautui myös esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana.

4 POHDINTA

4.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten eri tekijät ovat yhteydessä äitien asenteisiin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana. Asenteiden tarkastelussa huomioitiin taustatekijöihin perustuvat ryhmittymät, joita olivat *sosioekonomiset taustatekijät* (äidin koulutustausta, ammattiasema, työtilanne ja kotitalouden tulot), *lapseen ja perheeseen liittyvät tekijät* (lapsen ikä, hoitomuoto, kotihoidontuen saaminen, asuinkunta ja alle kouluikäisten lasten määrä perheessä) sekä *mielipiteelliset taustatekijät* (äitien tyytyväisyys nykyiseen varhaiskasvatuksen hintaan ja mielipide varhaiskasvatuksen monipuolisemmasta oppimisen ja kehityksen tukemisesta kotihoitoon verrattuna). Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin, onko äitien asenteiden viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuden ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana välillä yhteyttä toisiinsa. Tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena, jossa asenteisiin liittyviä tekijöitä tarkasteltiin hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä ja asenteiden välistä yhteyttä korrelaatiokertoimella.

Tutkimuksen taustatekijöitä tarkastellessa havaittiin, että äitien henkilökohtaiset sosioekonomiset taustatekijät (ammattiasema, työtilanne ja koulutus) eivät juurikaan olleet yhteydessä äitien asenteisiin varhaiskasvatuksen uudistuksen kohdalla. Tämä poikkeaa aiemmista tutkimustuloksista (esim. Salmi & Närvi 2014; Paananen ym. 2018), joissa äidin työtilanteen havaittiin olevan yhteydessä äitien asenteisiin. Tässä tutkimuksessa äidin koulutuksen osalta saatiin samankaltaisia tuloksia Paanasen ym. (2018) kanssa, sillä molemmissa tutkimuksissa havaittiin, että äidin koulutus ei ollut yhteydessä äitien asenteisiin varhaiskasvatuksen uudistusten kohdalla. Se, mistä äitien asenteet ja mielipiteet syntyivät, näyttäisi olevan lähtöisin muista tekijöistä.

Keskeisimmät havainnot äitien asenteisiin yhteydessä olevista tekijöistä liittyivät taloudellisten tekijöiden yhteyksiin. Taloudellisten tekijöiden osalta viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistuksiin liittyviä äitien asenteita tarkastellessa havaittiin, että äidit suhtautuivat kielteisesti viisivuotiaiden maksuttomaan

varhaiskasvatukseen esimerkiksi silloin, jos perheellä oli korkeat kotitalouden tulot. Varhaiskasvatuspalveluihin liittyvien rajaamisien on havaittu aiemminkin olleen yhteydessä perheen tulot, kun korkeatuloiset vanhemmat ovat kannattaneet varhaiskasvatuspalveluiden saatavuuden rajaamista pieni tuloisia enemmän subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden kohdalla (Paananen ym. 2018). Perheen tulojen yhteys voi johtua siitä, että äidit ovat arvioineet maksuttomuutta suhteessa oman perheen tilanteeseen ja kokeneet, että varhaiskasvatuksen maksuttomuudelle ei olisi tarvetta. Perheen kyseisen hetken tilanteen yhteydestä vanhempien asenteisiin on tehty päätelmiä aiemmissakin tutkimuksissa (esim. Kontula 2018, 59; Juutilainen ym. 2016, 27; Salmi & Närvi 2014, 421). Korkeatuloisissa perheissä äidit ovat voineet huomioida asennetta luodessaan myös nykyisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen tulosidonnaisuuden, jossa kaikista pienituloisimmat vapautuvat maksuista (ks. Tervola 2019). Tämän tulosidonnaisuuden korkeatuloisten perheiden äidit ovat voineet nähdä olevan yleisellä tasolla riittävä tuki perheille varhaiskasvatuksen asiakasmaksuissa.

Perheiden toimeentulon yhteys äitien asenteisiin näkyi myös kotihoidontuen saamisessa. Viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen suhtauduttiin kielteisesti, jos perhe sai kotihoidontukea. Kielteinen suhtautuminen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen on voinut johtua siitä, että perhe menettäisi kotihoidontuen lapsesta, joka osallistuisi kunnalliseen varhaiskasvatukseen (ks. Juutilainen ym. 2016, 26). Myös aiemmassa tutkimuksessa kotihoidontuen saamisen on havaittu vähentävän lasten varhaiskasvatukseen osallistumista (Kosonen & Huttunen 2018). Sen sijaan esiopetuksen kohdalla kotihoidontuen yhteyttä ei havaittu. Tämä voi johtua siitä, että esiopetukseen osallistuminen ei poista vanhemman oikeutta kotihoidontuen saamiseen, jos perheen alle kolmevuotiasta lasta hoidetaan kotona ja esiopetusikäinen osallistuu ainoastaan esiopetukseen (ks. Kela 2020). Näyttäisi siis siltä, että tässä tutkimuksessa kotihoidontuen saamisen edellytykset suhteessa uudistukseen ovat osaltaan määrittelemässä sitä, miten varhaiskasvatuksen uudistukseen suhtaudutaan.

Perheen toimeentuloon liittyvien tekijöiden lisäksi tutkimus toi esille, että äitien kokema tyytyväisyys varhaiskasvatuksen asiakasmaksuihin näyttäisi herättävän äideissä asenteita maksutonta varhaiskasvatuksen uudistusta kohtaan. Tutkimustuloksissa havaittiin, että kun varhaiskasvatuksen maksuihin oltiin tyytyväisiä, suhtauduttiin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen maksuttomuuteen kielteisesti. Tulosta voidaan tulkita myös niin, että kun äidit eivät olleet maksuihin tyytyväisiä, suhtautuivat he maksuttomuuteen myönteisesti. Aiemmissä tutkimuksissa (Hietamäki ym. 2017; Närvi ym. 2018) on havaittu, että varhaiskasvatuksessa juuri varhaiskasvatuspalveluiden asiakashinnat ovat aiheuttaneet eniten tyytymättömyyttä vanhempien keskuudessa. Tässä tutkimuksessa tyytyväisyyden tarkastelu antoi viitteitä siitä, että äidit eivät automaattisesti kannattaneet maksuttomuutta. Sen sijaan uudistuksen kannattamiseen oli yhteydessä äitien kokema tyytyväisyys nykyisiin varhaiskasvatuksen asiakasmaksuihin. Tällä hetkellä perheet ovat saamassa helpotusta varhaiskasvatuksen maksuihin, sillä hallitus on päättänyt alentaa varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja vuoden 2021 elokuun alusta alkaen (Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1502/2020, 5 §).

Tutkimus toi esille, että kun varhaiskasvatuksen uudistus liittyi varhaiskasvatuksen maksuihin, äitien asenteisiin olivat yhteydessä erityisesti taloudelliset tekijät. Esiopetuksen kohdalla taloudellisten tekijöiden yhteyttä ei havaittu, mikä antaa viitteitä siitä, että vaikka esiopetuskin on maksutonta, eivät tähän tutkimukseen osallistuneet äidit ole sitä välttämättä mieltäneet taloudelliseksi uudistukseksi. Esiopetuksen kohdalla äitien näkökulma uudistukseen näyttäisi liittyvän vahvemmin muihin kuin taloudellisiin näkökulmiin. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että äidit tekevät lapsen hoitoon liittyviä valintoja niin lapsen kuin äidin ja perheen tarpeita huomioiden (Duncan ym. 2004; Haataja ym. 2016; Närvi ym. 2018; Terävä ym. 2018). Lapsen hoitoon liittyvissä valinnoissa äitien on havaittu hakevan hinta- ja hyötysuhteita niin emotionaalisesti kuin taloudellisesti (Himmelweit 2002). Esiopetuksen osalta viitteitä muista kuin taloudellisista näkökulmista saadaan esimerkiksi lapsen lähemmän viiden vuoden iän yh-

teydestä äidin myönteiseen asenteeseen esiopetuksen aloittamisesta viisivuotiaana. Äiti on voinut arvioida lapsen kypsyyttä ja valmiutta aloittaa esiopetus jo viisivuotiaana samalla tavoin, kuten äidit arvioivat lapsen sopivaa ikää siirtyä kotihoidosta varhaiskasvatukseen (ks. Kontula 2018). Uudistuksiin yhteydessä olevat tekijät antavat näin ollen viitteitä siitä, että äidit luovat osin eri näkökulmista asenteita viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistuksiin.

Taloudellisten tekijöiden lisäksi äitien asenteiden näkökulman muodostumista voidaan tarkastella uudistuksiin samojen yhteydessä olevien tekijöiden mukaan. Tässä tutkimuksessa viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana liittyvissä äitien asenteissa havaittiin kaksi samaa yhteydessä olevaa tekijää. Yhtenä samana tekijänä oli mielipide varhaiskasvatuksen lapsen monipuolisemmasta oppimisen ja kehittymisen tuesta kotihoitoon verrattuna. Aiemmissä tutkimuksissa (Alila & Eskelinen 2014; Närvi ym. 2018, 18) on havaittu, että vanhemmat pitävät varhaiskasvatuspalveluita tärkeinä ja ovat pääosin tyytyväisiä varhaiskasvatuksen lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen tukemiseen. Tämä tutkimus toi esille, että myönteinen mielipide varhaiskasvatuksen lapsen oppimisen ja kehityksen tukemisesta oli yhteydessä myönteiseen asennoitumiseen viisivuotiaiden ajankohtaisiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin. Vastaavanlaisia havaintoja tehtiin viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun arvioinnissa (Siippaisen ym. 2019, 48), jossa ilmeni, että tyytyväisyys varhaiskasvatukseen lapsen kasvun ja oppimisen edistäjänä lisäsi varhaiskasvatukseen osallistumista. Myönteiset ja kielteiset kokemukset, tunteet ja uskomukset kohteesta ovatkin osaltaan määrittelemässä asennoitumisen suuntaa (ks. Haddock & Maio 2007; Miserandino 2007). Tutkimustulokset antoivat näin ollen viitteitä siitä, että äitien varhaiskasvatukseen liittämän mielipiteen myönteinen tai kielteinen suunta lapsen oppimiseen ja kehitykseen liittyen määritteli samassa suunnassa sitä, miten äidit kannattivat varhaiskasvatuksen uudistuksia.

Toisena samana yhteydessä olevana tekijänä viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana oli asuin-

kunta. Asuinkunnan yhteyden kohdalla havaittiin, että viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun osallistuneissa kunnissa äidit suhtautuivat myönteisemmin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistuksiin kuin kokeiluun osallistumattomissa kunnissa. Tämä antaa osaltaan viitteitä siitä, että kokeiluun osallistuneissa kunnissa äidit ovat voineet olleet tietoisempia kokeilun sisällöstä tiedottamisen tai jopa kokemuksen myötä (ks. Erwin 2005; Miserandino 2007; Zimmermann ym. 2018). Puolestaan kokeiluun osallistumattomissa kunnissa äitien käsitykset uudistusten sisällöistä ovat voineet perustua esimerkiksi ennakkokäsityksiin (ks. Ajzen & Fishbein 2005), jos ajankohtainen tieto uudistuksesta ei ole ollut erityisesti esillä kunnassa tai äitien keskuudessa. Kokeiluun osallistuneissa kunnissa myönteinen suhtautuminen on voinut johtua siitä, että äidit ovat voineet yhdessä käsitellä uudistusten sisältöjä ja hyötyjä ja muodostaa kantansa uusien tietojen ja palvelujärjestelmien perusteella (ks. Zimmermann 2018). Pohdintaan voidaan kuitenkin jättää, miksi asuinkunnan yhteys oli nähtävissä molempien uudistusten kohdalla, vaikka esiopetuksen kokeilua ei ole vielä toteutettu.

Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana välisen yhteyden tarkastelu toi esille, että äidit suhtautuivat heikolla yhteydellä samansuuntaisesti molempiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin. Vaikka tätä yhteyttä voi pitää olemattomana, ja siitä ei voi tehdä suoria tulkintoja, on yhteyttä mielenkiintoista tarkastella esimerkiksi uudistusten yhteneväisyyden ja eroavaisuuden näkökulmista (ks. Nummenmaa 2010, 292). Äitien varhaiskasvatuksen uudistusten asenteiden jakautumisessa nimittäin havaittiin, että äidit suhtautuivat myönteisemmin viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen kuin esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana.

Viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistusten yhteneväisyyksiä ja eroja tarkasteltaessa huomioitavaa on, että uudistukset poikkeavat osin rakenteelta järjestelyltään toisistaan, minkä vuoksi niiden vaikutukset ovat erilaiset perheille. Yhtenevää viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistusten välillä on esimerkiksi maksuttomuus. Sen sijaan uudistusten erona on esimerkiksi perheiden

valinnan mahdollisuus kodin ulkopuoliseen hoitoon osallistumisesta. Maksuttoman varhaiskasvatuksen kohdalla perheillä olisi mahdollisuus päättää lapsensa varhaiskasvatukseen osallistumisesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b), kun taas kaksivuotisen esiopetuksen kohdalla esiopetukseen osallistuminen olisi velvoittavaa (ks. Perusopetuslaki 1040/2014, 26 a §). Varhaiskasvatuksen maksuttomuuden uudistus säilyttäisi näin ollen vanhemmilla valinnan mahdollisuuden kotihoidon ja varhaiskasvatukseen osallistumisen välillä. Varhaiskasvatuksen uudistusten välisiä eroja tarkastellessa herääkin kysymys, missä määrin äidit ovat asenteita muodostaessaan pohtineet uudistusten välisiä yhteneväisyyksiä ja eroja tai pitäneet uudistuksia mahdollisesti toistensa kaltaisina.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda lisätietoa äitien asenteisiin yhteydessä olevista tekijöistä ajankohtaisiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin liittyen. Äitien asenteiden tutkiminen viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana toi esille, että äitien asenteisiin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistuksien kohdalla olivat yhteydessä osin erilaiset tekijät mutta myös samankaltaiset tekijät. Tulokset toivat osaltaan viitteitä siitä, miten äidit toivoivat, että perhettä ja lapsen inhimillisen pääoman kehittymistä tuettaisiin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistusten osalta. Äitien asenteisiin yhteydessä olevat tekijät toivat lisätietoa taustoista, jotka osaltaan määrittelevät äitien asenteiden syntymistä ja näkökulmia yhteiskunnallisesti ajankohtaisiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin.

4.2 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tämän tutkimuksen vahvuutena oli aiheen ajankohtaisuus. Äitien asenteita varhaiskasvatuksen poliittisiin uudistuksiin on aiemmin tutkittu esimerkiksi subjektiiviseen varhaiskasvatusoikeuteen liittyen. Tähän tutkimukseen ajoittuneisiin uudistuksiin liittyviä äitien asenteita viisivuotiaiden maksuttomaan varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana ei ollut juurikaan aiemmin tutkittu. Tutkimus antoi lisätietoa siitä, miten eri tekijät olivat yhteydessä

äitien asenteisiin viisivuotiaiden ajankohtaisiin varhaiskasvatuksen uudistuksiin. Tutkimuksessa oli mukana useita erilaisia taustatekijöitä, joiden yhteyttä tarkasteltiin samalla tavoin molempien varhaiskasvatuksen uudistusten kohdalla. Tämä antoi viitteitä siitä, miten äitien asenteiden muodostumiseen yhteydessä olevat tekijät poikkeavat ja ovat yhteneväisiä uudistusten välillä.

Tutkimuksen toteuttamisessa pyrittiin huomioimaan tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset ja valitsemaan sellaiset analyysimenetelmät, joilla saataisiin tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen jokaisessa vaiheissa on pyritty selkeään raportointiin, ja tekemään valinnat ja tulkinnat niin, että objektiivisuus toteutuisi tutkimuksen kaikissa vaiheissa. (ks. Vilka 2007, 16, 119, 152–154.) Tutkimuksen objektiivisuutta ja luotettavuutta lisää tutkimuksessa käytetty valmis kyselylomakeaineisto. Valmis aineisto vähensi tutkijan omaa vaikutusta tutkimusaineistoon ja -tuloksiin, koska tutkijalla itsellä ei ole ollut henkilökohtaista kontaktia tutkimukseen osallistuneihin. (Valli 2001, 31; Vilka 2007, 16.)

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa ulkoista validiteettia, eli yleistävyyttä lisää osaltaan tutkimusotannon määrällinen suuruus ($N = 1289$) (ks. Metsämuuronen 2008, 64), vaikka varhaiskasvatuskyselyyn vastasi noin joka kolmas (31,7 %) äiti (Sulkanen ym. 2020). Tutkimuksen validiteettia puolestaan vähentää se, että vaikka vastauksia saatiin lähes jokaisesta maakunnasta, aineistossa yliedustui Helsinki-Uusimaan ja Länsi-Suomen suuralueilla asuvat vastaajat (ks. Sulkanen ym. 2020). Lisäksi tutkimuksen luotettavuutta voi heikentää vastaajajoukossa korostunut korkeasti kouluttautuneiden määrä 78 %, sillä yleisesti väestössä korkea-asteen suorittaneita on 31 % (Suomen virallinen tilasto SVT 2018).

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella myös sisäisellä validiteetilla, jossa tarkastellaan tutkimuksen omaa luotettavuutta (Metsämuuronen 2008, 55). Tällöin voidaan tarkastella esimerkiksi käytettyjen käsitteiden oikeellisuutta ja sitä, mittaako käytetyt mittarit niitä asioita, joita niiden on ollut tarkoitus mitata. Lisäksi voidaan arvioida sitä, mitkä tekijät ovat voineet vaikuttaa mittaustilanteessa luotettavuuteen alentavasti. (Metsämuuronen 2008, 55.) Tämän tutki-

muksen sisäistä validiteettia vähentää osaltaan se, että kaikki tutkimukseen osallistuneet eivät vastanneet kaikkiin lomakkeen kysymyksiin. Tutkimusotanta vaihteli taustatekijöiden mukaan siinä, mihin kysymyksiin vastaaja oli vastannut ja mitä tekijöitä tarkasteltiin toisiinsa.

Tutkimuksen validiteettia voi lisäksi vähentää se, että vastaajat olisivat saattaneet tarvita kyselylomaketta täyttäessään lisäinformaatiota varhaiskasvatuksen uudistukseen liittyen (ks. Valli 2001, 31). Ajzen ja Fishbein (2005) ovat tuoneet esille, että tutkimuskyselyä täyttäessä tilannetta ei välttämättä osata ennakoida riittävästi käytännössä tai käytössä on puutteellisia tai virheellisiä tietoja. Tähän tutkimukseen osallistuneilla äideillä ei ole ollut välttämättä yhtäläisiä tietoja uudistusten sisällöistä ja vaikutuksista perheen arkeen, sillä maksuttomasta varhaiskasvatuksesta tiedottaminen on voinut olla aktiivisempaa viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilukunnissa kuin kokeiluun osallistumattomissa kunnissa.

Tutkimuksen rajoituksia tarkastellessa asennetutkimus toi osaltaan omalaisensa tutkinnallisen rajoituksen, sillä van Oorschotin ja Meulemanin (2012) mukaan hyvinvointivaltioon liittyvät väestön asenteet ja mielipiteet voivat olla moniulotteisia ja ristiriidassa toisiinsa nähden. Tässä tutkimuksessa kyselyyn vastannut äiti on voinut tarkastella asioita eri näkökulmista ja valita sopivan vaihtoehdon kahden ristiriitaisen väliltä, kuten varhaiskasvatuksen maksuttomuuden ja kotihoidontuen välillä, joissa toisen edun saadessa toinen etu menetetäisiin. Asenteiden muodostumisesta tiedetään myös, että asenteita voidaan muodostaa tietojen, uskomusten, tunteiden ja arvojen (Haddock & Maio 2007; Erwin 2005) sekä yleisesti vallitsevien kulttuurillisten normien ja käytänteiden (Glover 2002; Himmelweit 2002) mukaan. Asenteiden syntyyn vaikuttavat taustat voivat näin ollen olla monisyiset, jolloin niitä on haastava tarkastella ja tulkita, jos asenteen tarkoista perusteista ei ole tietoa. Tässä tutkimuksessa äitien asenteita on pyritty tarkastelemaan tutkimukselle valitun teoreettisen viitekehyksen mukaan (ks. Vilka 2007, 16).

Tämä tutkimus oli poikittaistutkimus, minkä vuoksi vahvoja päätelmiä asioiden välisistä syy-seuraussuhteista ei voitu tehdä. Rajoituksena oli myös alhaiset selityssasteet analyyseissa. Ilmiötä selittäviä tekijöitä jäi vielä selittämättä niin viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kuin esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana koskevissa äitien asenteissa hieman yli 90 %, jolloin tulosten perusteella ei voida tehdä merkittäviä johtopäätöksiä äitien asenteista. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen alkamisen viisivuotiaana ajankohtaisia varhaiskasvatuksen uudistuksia ei ollut juurikaan tutkittu aiemmin, jolloin tutkimustulosten vertailu suhteessa aiempaan tutkimukseen jäi vähäiseksi.

4.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista toteuttaa tutkimusasetelma uudelleen siinä vaiheessa, kun kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu on ollut käynnissä kokeilukunnissa. Tällöin saataisiin tietoa siitä, onko äitien asenteet muuttuneet esiopetuksen kokeilun myötä viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen uudistuksiin. Jatkotutkimuksena olisi kiinnostavaa toteuttaa tutkimus myös isillä, ja tarkastella poikkeavatko asenteet ja asenteisiin yhteydessä olevat tekijät vanhempien välillä.

Vanhempien asenteita esiopetuksen alkamiseen viisivuotiaana olisi kiinnostavaa tutkia myös alkuopetuksessa, 1. ja 2. luokalla, olevien lasten vanhempien kohdalla. Tällöin voitaisiin saada vanhempien näkemyksiä siitä, olisivatko he kokeneet lapselleen kaksivuotisen esiopetuksen hyödylliseksi koulun aloittamisen alkuvaiheessa. Avartavaa olisi saada myös lasten ääni kuuluville, ja tutkia lasten mielipiteitä esiopetuksen aloittamisesta viisivuotiaana.

Äitien asenteiden tutkimisessa tarkastelua voisi tehdä syvemmin siitä, mihin tietoihin, uskomuksiin ja näkemyksiin äitien asenteet pohjautuvat äitien luodessa asenteita varhaiskasvatukseen liittyen. Lisäksi syvempää tarkastelua voisi tehdä siitä, millaisia asenteita ja odotuksia äideillä liittyy hyvinvointivaltion tarjoamiin lasten ja perheiden palveluihin, esimerkiksi julkisen saatavuuden ja tukemisen osalta.

LÄHTEET

- Ahlgren-Leinvuo, H. & Ranto, S. 2017. Kunnallinen kerhotoiminta. Teoksessa A. Haataja, H. Ahlgren-Leinvuo, S. Ranto & M. Valaste. Lastenhoitoratkaisut helsinkiläisissä lapsiperheissä. Tutkimuksia 4/2017. Helsinki: Kela.
- Ajzen, I. 1993. Attitude Theory and the Attitude-Behavior Relation. Teoksessa D. Krebs & P. Schmidt (toim.) *New Directions in Attitude Measurement*. Berliini: Walter de Gruyter & Co, 41-53.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. 1977. Attitude-Behavior Relations. A Theoretical Analysis and Review of Empirical Research. *Psychological Bulletin*, 84(5), 888-918.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. 2005. The Influence of Attitudes on Behavior. Teoksessa D. Albarracín, B. T. Johnson & M. P. Zanna. *The handbook of attitudes*, 173-221. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ajzen, I. & Sexton, J. 1999. Depth of processing, belief congruence, and attitude-behavior correspondence. Teoksessa S. Chaiken & Y. Trope (toim.) *Dual-process theories in social psychology*, 117-138. New York: Guilford.
- Alasuutari, M., Karila, K., Alila, K. & Eskelinen, M. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13.
- Alila, K. 2021. Varhaiskasvatuksen muuttuvat tehtävät ja muuttunut ohjaus Suomessa. Teoksessa *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021-2030*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3, 34-43.
- Alila, K. & Eskelinen, M. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen: vanhempien kuuleminen varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessissa. Teoksessa M. Alasuutari, K. Karila, K. Alila & M. Eskelinen. *Vaikuta varhaiskasvatukseen: lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13.

- Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H.-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat: tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12.
- Allardt, E. 1983. Sosiologia, osa 1. Helsinki: WSOY.
- Allport, G. W. 1935. Attitudes. Teoksessa C. A. Murchinson (toim.) A handbook of social psychology, 2. painos. Worcester, MA: Clark University Press, 798–844.
- Blair, C. & Razza, R. P. 2007. Relating effortful control, executive function, and false belief understanding to emerging math and literacy ability in kindergarten. *Child Development*, 78(2), 647–663.
- Cohen, J. 1988. Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences. 2. painos. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Datta Gupta, N. & Simonsen, M. 2010. Non-cognitive child outcomes and universal high quality child care. *Journal of Public Economics*, 94(1–2), 30–43.
- Duncan, S., Edward, R., Reynolds, T. & Alldred, P. 2004. Mothers and child care: Policies, values and theories. *Children & Society*, 18, 254–265.
- Erwin, P. 2005. Asenteet ja niihin vaikuttaminen. Helsinki: WSOY.
- Esping-Andersen, G., Garfinkel, I., Han, W. J., Magnuson, K., Wagner, S. & Waldfogel, J. 2012. Child care and school performance in Denmark and the United States. *Children and Youth Services Review*, 34(3), 576–589.
- European Commission. 2020. European policy cooperation (ET 2020 framework). Viitattu 23.3.2020.
https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_en
- Glover, J. 2002. The balance model: theorising women’s employment behaviour. Teoksessa A. Carling, S. Duncan & R. Edwards (toim.) In *Analysing*

Families: Morality and Rationality in Policy and Practice. London: Routledge, 251–267.

- Haataja, A. 2016. Pieniä ja suuria reformeja pienten lasten perheille suunnatuissa perhevapaissa ja -etuuksissa. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä: lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 36–78.
- Haataja, A., Airio, I., Saarikallio-Torp, M. & Valaste, M. 2016. Lapsiperheet 2000-luvulla. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä: lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 200–225.
- Haddock, G. & Maio, G. R. 2007. Attitudes. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) *Encyclopedia of social psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 67–69.
- Havnes, T. & Mogstad, M. 2015. Is universal child care leveling the playing field?. *Journal of Public Economics*, 127, 100–114.
- Hietämäki, J., Kuusiholma, J., Räikkönen, E., Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Repo, K., Karila, K., Hautala, P., Kuukka, A., Paananen, M., Ruutiainen, V. & Eerola, P. 2017. Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä: CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Työpaperi 24/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hiilamo, H., Merikukka, M. & Haataja, A. 2018. Long-Term Educational Outcomes of Child Care Arrangements in Finland. *SAGE Open* 8(2), 1–15. DOI: 10.1177/2158244018774823
- Himmelweit, S. 2002. Economic theory, norms and the care gap or: Why do economists become parents? Teoksessa A. Carling, S. Duncan, R. Edwards (toim.) *Analysing Families: Morality and Rationality in Policy and Practice*. London: Routledge, 231–250.
- Holappa, A.-S., Costiander, K., Haanpää, S., Kola-Torvinen, P. & Packalen, P. 2019. Kaksivuotinen esiopetus. Alustava selvitys 2019. Raportit ja selvitykset 2019:2a. Helsinki: Opetushallitus.

- Hujala, E., Backlund-Smulter, T., Koivisto, P., Parkkinen, H., Sarakorpi, H., Suortti, O., Niemelä, T., Kuronen, I., Knubb-Manninen, G., Smeds-Nylund, A.-S., Hietala, R. & Korkeakoski, E. 2012. Esiopetuksen laatu. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 61.
- Hytönen, J. 2017. Yliopistollinen lastentarhanopettajan koulutus ja varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen. *Kasvatus & Aika* 11 (3), 96–105.
- Juutilainen, V.-P., Saarikallio-Torp, M. & Haataja, A. 2016. Perhevapaat 2013 - väestökyselyn toteutus. Työpapereita 89. Helsinki: Kela.
- Karhula, A., Erola, J. & Kilpi-Jakonen, E. 2017. Home sweet home? Long-term educational outcomes of childcare arrangements in Finland. Teoksessa H.-S. Blossfeld, N. Kulic, J. Skopek & M. Triventi (toim.) *Childcare, Early Education and Social Inequality – A Cross-national Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar, 268–285.
- Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus: tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:16. Helsinki: Opetushallitus.
- Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30.
- Kela. 2020. Kotihoidon tuki. Viitattu 11.4.2020.
<https://www.kela.fi/kotihoidontuki>
- Kinos, J. & Palonen, T. 2013. Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:5.
- Kontula, O. 2004. Perhepolitiikka käännekohtassa: perhebarometri 2004. Katsauksia E 18 /2004. Väestöntutkimuslaitos.
- Kontula, O. 2018. 2020-luvun perhepolitiikkaa: perhebarometri 2018. Katsauksia E52/2018. Väestöntutkimuslaitos.
- Kosonen, T. & Huttunen, K. 2018. Kotihoidon tuen vaikutus lapsiin. Tutkimuksia 115. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/17.12.2020, 1 §: Lain tarkoitus. Viitattu 22.2.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201046>

- Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1052/17.12.2020, 5 §: Kokoaikaisen varhaiskasvatuksen kuukausimaksu. Viitattu 8.4.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161503>
- Loersch, C., Kopp, B. & Petty, R. E. 2007. Attitude change. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) Encyclopedia of social psychology. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 61-65.
- Matthews, J. S., Ponitz, C. C. & Morrison, F. J. 2009. Early gender differences in self-regulation and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 101(3), 689–704. DOI: 10.1037/a0014240.
- Metsämuuronen, J. 2008. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. laitos. 4. painos. Helsinki: International Methelp ky.
- Miserandino, M. 2007. Attitude formation. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) Encyclopedia of social psychology. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 65–67.
- Nummenmaa, L. 2010. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. 2. painos. Helsinki: Tammi.
- Närvi, J., Lammi-Taskula, J., Hietämäki, J., Malander, J. & Repo, K. 2018. Nelivuotiaiden lasten hyvinvointi ja palvelut CHILDCARE-hankkeen NEVA-kyselytutkimuksen tuloksia viidestä kunnasta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 24/2018.
- OECD. 2019. Education at a Glance 2019: Finland. Viitattu 22.3.2020.
http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/EAG2019_CN_FIN.pdf
- Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Unigrafia Oy.
- van Oorschot, W. & Meuleman, B. 2012. Welfarism and the multidimensionality of welfare state legitimacy: Evidence from the Netherlands, 2006. *International Journal of Social Welfare*, 21(1), 79–93. DOI: 10.1111/j.1468-2397.2010.00779.
- Opetushallitus. 2020. Mitä on esiopetus?. Viitattu 10.3.2020.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-esiopetus>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015a. Esiopetuksesta velvoittavaa 1.8. alkaen. Viitattu 1.9.2020. <https://minedu.fi/-/esiopetuksesta-velvoittavaa-1-8-alkaen>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015b. Varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:19.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019b. Oikeus oppia. Tasa-arvoinen alku opinpolulle. Varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma 2020–2022. Valtioneuvoston julkaisut.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020a. Maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu. Viitattu 9.3.2020. <https://minedu.fi/maksuttoman-varhaiskasvatuksen-kokeilu>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020b. Varhaiskasvatuspalvelut. Viitattu 14.4.2020. <https://minedu.fi/varhaiskasvatuspalvelut>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020c. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu laajenee – tavoitteena vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa. Viitattu 9.3.2020. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/viisivuotiaiden-maksuttoman-varhaiskasvatuksen-kokeilu-laajenee-tavoitteena-vahvistaa-koulutuksellista-tasa-arvoa
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Viitattu 12.3.2021. <https://minedu.fi/kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeilu>
- Paananen, M. 2017. Imaginaries of Early Childhood Education: Societal roles of early childhood education in an era of accountability. Kasvatustieteellisen tiedekunnan tutkimuksia: 2. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Paananen, M., Kumpulainen, K. & Lipponen, L. 2015. Quality drift within the narrative of investment in early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(5), 690–705.
- Paananen, M., Räikkönen, E. & Karila, K. 2018. Yksivuotiaiden lasten huoltajien subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamiseen liittyvät asenteet ja niitä selittävät tekijät. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(4), 360–373.

- Perusopetuslaki 1040/12.12.2014, 26 a §: Esiopetukseen osallistuminen. Viitattu 10.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Pyle, A. & DeLuca, C. 2017. Assessment in play-based kindergarten classrooms: An empirical study of teacher perspectives and practices. *The Journal of Educational Research*, 110(5), 457–466.
DOI:10.1080/00220671.2015.1118005.
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.
- Ruhm, C. J. & Waldfogel, J. 2011. Long-Term Effects of Early Childhood Care and Education. IZA Discussion Paper No. 6149. *Nordic Economic Policy Review: Economics of Education*, 23–51.
- Saarinen, A. 2020. Equality in cognitive learning outcomes: the roles of educational practices. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Helsingin yliopiston julkaisu 97. Viitattu 12.12.2020.
- Salmi, M. & Närvi, J. 2014. Perhepoliittiset uudistukset ja pienten lasten vanhempien mielipiteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(4), 413–423.
- Siippainen, A., Paananen, M., Metsämuuronen, J., Repo, L., Sarkkinen, T., Alasuutari, M., Koivisto, P., Saarikallio-Torp M. & Kirjavainen, T. 2020. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arvioinnin toinen vaihe: varhaiskasvatukseen osallistuminen, kokeilun kustannukset ja järjestäminen. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 14:2020.
- Siippainen, A., Repo, L., Metsämuuronen, J., Kivistö, A., Alasuutari, M., Koivisto, P. & Saarikallio-Torp, M. 2019. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun ensimmäisen vaiheen arviointi: varhaiskasvatukseen osallistuminen ja kokeilun järjestäminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 16:2019.
- Suhonen, P. 1996. Mielipidetutkimukset, journalismi ja politiikka. *Media & Viestintä*, 19(2), 36–51.

- Sulkanen, M., Närvi, J., Kuusiholma, J., Lammi-Taskula, J., Räikkönen, E. & Alasuutari, M. 2020. Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä: CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2019 perustulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Työpaperi 28/2020.
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2018. Väestön koulutus rakenne. Tilastokeskus. Viitattu 26.8.2020. http://www.stat.fi/til/vkour/2017/vkour_2017_2018-11-02_tie_001_fi.html
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. 2013. Using multivariate statistics, 6. painos. Boston: Pearson Education.
- Taylor, M.E. & Boyer, W. 2020. Play-Based Learning: Evidence-Based Research to Improve Children's Learning Experiences in the Kindergarten Classroom. *Early Childhood Educational Journal*, 48, 127–133. DOI: 10.1007/s10643-019-00989-7
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Varhaiskasvatus 2018 -tilasto. Viitattu 10.4.2020. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/varhaiskasvatus/lasten-paivahoito>
- Tervola, J. 2019. Varhaiskasvatusmaksujen kevennykset osuvat keskituloisiin, mutta lisäävät työnteon kannustimia pienituloisilla. Tutkimuksesta tiiviisti: 2019:8. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Terävä, J., Kuukka, A. & Alasuutari, M. 2018. Miten lastenhoidon ratkaisuja saa perustella? Vanhempien puhetta 1–2-vuotiaan lapsensa hoitoratkaisuista. *Yhteiskuntapolitiikka* 83(4), 349–359.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 2.5.2021.
- Ukkola, A., Metsämuuronen, J. & Paananen, M. 2020. Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 10:2020.

- Valaste, M. 2016. Kotihoidon tuki vai päivähoido? Kotihoidon tuen vaihtoehdot ja vaikutukset päivähoitopalvelujen kysyntään ja vanhempien työvoiman tarjontaan. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) *Laulu 573 566 perheestä: lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Helsinki: Kela, 136–158.
- Valli, R. 2001. *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valtioneuvosto. 2016. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta. Viitattu 24.5.2020. <https://valtioneuvosto.fi/en/project?tunnus=OKM025:00/2016>
- Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 422/2012, 5 §: Muille kuin oppivelvollisuuttaan suorittaville oppilaille annettavan opetuksen erityiset tavoitteet. Viitattu 9.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2§: Varhaiskasvatuksen määritelmä. Viitattu 20.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161503>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 21.5.2020. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/1291595>
- Vilkka, H. 2007. *Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Tammi.
- Visser, P. S. 2007. Attitude strength. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) *Encyclopedia of social psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 69-70.
- Vogt, F., Hauser, B., Stebler, R., Rechsteiner, K. & Urech, C. 2018. Learning through play – pedagogy and learning outcomes in early childhood mathematics. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26(4), 589–603. DOI: 10.1080/1350293X.2018.1487160
- Zimmermann, K., Heuer, J.-O. & Mau, S. 2018. Changing preferences towards redistribution: How deliberation shapes welfare attitudes. *Social Policy Administration: An International Journal of Policy and Research*, 52(5), 969–982. DOI: 10.1111/spol.12398